

Anadolu Ağzlarında Ünlemler ve Bir Sınıflandırma Denemesi

Interjections In Anatolian Dialects and A Classification Trial

Ayşe Aydın*

Öz

Kendisine mahsus kuralları olan dil, anlaşmayı sağlayan doğal bir vasıttır. Her milletin kendisine özgü dili ve her dilin de kendisine özgü yapı ve işlevleri mevcuttur. Ünlemler ise dilde belli bir görevi ve yapısı olan dil unsurlarından birisidir. Ünlemleri diğer dil unsurlarından ayıran özelliği yapı ve kullanılışları bakımından farklı olmasıdır. Ünlemlerin bu farklılığı, görevleri “varlığı karşılamak” olan diğer kelimeler gibi belirli bir anlamı taşımayıp bağlama dayalı bir anlatımı karşılamalarıdır. Bu anlatım, daha çok iletişimin duygu ve heyecan yönüyle alakalı gibi gözükse de ünlemler ağızlarımızda özellikle en az çaba kanunu gereği olacak ki az sözle çok mânâ aktarma arzusu gereği (örneğin hayvanlara verilen komutlar, seslenmeler...) düşüncelerin ifadesinde de işlevsel olarak karşımıza çıkar.

Türkçede ünlemler üzerinde fazla durulmamıştır. Ünlemler konusundaki araştırmalar çoğunlukla ünlemlerin anlamı veya işlevleri doğrultusunda sunulan farklı görüşlerdir. Biz de ünlemler konusuna ufak da olsa katkı sağlamak için, insanlarla veya diğer canlılarla (bilhassa hayvanlarla) iletişimimizin yazılı veya sözlü dökümünde çeşitli duyguların, dürtülerin, düşüncelerin, seslenmelerin anlatımında yorumu yönlendiren tek ses, kelime ve hatta tekrarlara kadar farklı yapıların oluşturduğu şekiller olan ünlemlerin daha sık kullanım imkânı bulacağını düşündüğümüz ağızlarda bir araştırma yaptık ve ağız sözlükleri ile çeşitli müstakil ağız çalışmalarında tespit ettiğimiz ünlem örneklerini sistematik olarak sınıflandırmayı denedik.

Anahtar Kelimeler: Ünlem, Ağız, Anlatım, Ses, Bağlam.

* Dr. Öğr.Üyesi, Sakarya Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Bu makale iThenticate sistemi tarafından taranmıştır.

Makale Gönderim Tarihi: 13 Eylül 2017

Abstract

The language that has unique rules is a natural link provides to communication. Every nation has its specific language and also every language has its distinctive structure and functions. The interjections are one of the language elements that have a specific function and structure. The distinctive feature of interjections from the other language elements is differences in terms of its structure and usage. This difference of interjections is not specific meaning as other words whose functions are “representing being”, and is to represent the context-based expression. Although this expression seems more relevant to the feeling and excitement of communication, we see interjections functionally to expression of ideas because of rule of least effort that means to say a lot with a few words (commands given animals, vocatives etc.).

There is not much emphasis on interjections in Turkish. Studies on the subject of interjections are mostly different opinions presented in terms of the meaning of the interjections or their functions. In order to give small contribution, we have done research in the dialects that we think it will be possible to use frequently on interjections that are morphemes of different structures which include expressions of various feelings, impulse, ideas, vocatives which their comments directed by only a sound, word and also repetitions written and oral sections of our communication with people and the other living beings (especially animals) and we have tried to systematically classify examples of the interjections which we have detected in dialect dictionaries and various dialect studies.

Keywords: Interjection, Dialect, Expression, Sound, Context.

Giriş

“Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessesedir.”¹Bu müessese, alıcı ve verici arasında yazılı, sözlü ve hatta işaretli olarak işler. Bütün yazı dilleri içerisinde de, bölgelere ve gruplara özgü söyleyiş farklılıkları görülür. Ağız denilen bu konuşma farklılıklarını, Efrasiyab Gemalmaz; “1. Bir dilbilim terimi olarak “ağız (Fr. Parler / Alm. Mundart / İng. Language / İta.parlata)” genel anlamda “bir dilin (language) veya lehçesinin (dialecte) sınırları içinde belli bölge veya topluluklara özgü sözlü anlatım yollarının bütünü” şeklinde tanımlar.² Nurettin Demir’ göre, ağızlar, “aynı kökenden geldiği üst sistem durumundaki bir üst dile bağlı, doğal olarak ortaya çıkmış; aile ve dost çevresinde, iş yerlerinde, okuryazarlığı az, bulunduğu bölgeden uzun süre ayrı kalmamış insanlarca, sözlü iletişimde dilin başka türleriyle karşı karşıya gelme oranına göre değişen biçimde kullanılan, resmî ortamlarda kullanılmamasından kaçınılan, doğal olmakla birlikte yazılı bir gelenek oluşturmamış, iletişim alanı sınırlı, bağlı olduğu üst sistemden dilin her alanında karşılıklı anlaşmasının korunacağı oranda ayrılabilen, prestiji standart dile göre daha az, okullarda öğretilmeyen yerel konuşma biçimleridir.”³

Dil ve kültür bakımından önemli kıymetleri bünyesinde barındıran Anadolu ağızlarının incelenmesi XIX. yüzyılın ikinci yarısında başlamış, nitelik bakımından gelişerek bugünlere ulaşmıştır. Derlenen ağız malzemesi ile ortaya sadece dili değil, folklor, tarih, etnografya, sosyoloji gibi birçok bilim dalının çalışma alanını ilgilendiren ürünler elde edilebilmektedir. Dolayısıyla ağız araştırmaları, dilin kendisi için olduğu kadar, içerisinde barındırdığı

1 Prof.Dr. Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, İstanbul, 2000, s.3.

2 Efrasiyab Gemalmaz, “Ağız Bilimi Araştırmaları Üzerine Genellemeler” Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni, TDK Yay., Ankara 1999, s.4.

3 Nurettin Demir, “Ağız Terimi Üzerine” Türkbilgi 4, H. Üniv. Yay., Ankara 2002, s.105-116.

sosyal ve kültürel değerlerin keşfedilmesi açısından da önemlidir.⁴

Bu önemine binaen, bu çalışmada, Anadolu ağızları hareket noktası seçilmiş ve yine alanımızda az değinildiğini düşünerek iletişimin yazılı veya sözlü dökümünde çeşitli duyguların, dürtülerin, düşüncelerin, seslenmelerin anlatımında yorumu yönlendiren tek ses, kelime ve hatta tekrarlar kadar farklı yapıların oluşturduğu şekiller olan ünlemlerin sistematik tasnifi denemeye çalışılmıştır. Ünlemler dilimizin kelime türleri arasında yer alan, yazılı ve sözlü anlatımda büyük bir görevi olan unsurlardır. Birden çok cümle ile aktarılabilir olan duyguları, düşünceleri, acıları ve sevinçleri ya da anlam ifade edebilen kalıpları ünlemlerle aktarabiliriz. Bazı bilginler dilin doğuşunu ünlemlere bağlamış, insanların çeşitli olaylar karşısında ruh ve bedenle ilgili duygularının etkisiyle çıkardıkları ünlemlerin sonradan kelimelere dönüştüğünü, çeşitli kavramları karşıladığını ileri sürmüşlerdir.⁵ Dilimizde bu kadar önemli bir yere sahip olmasına rağmen ünlemlerle ilgili çalışmalar çok azdır. Neredeyse bir iki satırla anlatılmışlardır. Yazılan kitaplar ve araştırmalarda da ünlemlerin sınıflandırılması ve açıklanması konusunda farklılıklar görülmektedir.⁶ Ünlemler, dil

---

4 Güneş, Bahadır, Karşılaştırmalı Ağız Araştırmalarının Önemi ve Türkiye'deki Karşılaştırmalı Ağız İncelemeleri Üzerine Bir Deneme, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 1/4 2012 s. 22.

5 Prof. Dr. Doğan Aksan, Her Yönüyle Dil 1.Türk Dil Kurumu Yayını. Ankara,1987,s.96-97.

6 **Muharrem Ergin** “Bunlar(yani ünlem edatları) his ve heyecanları, sevinç, keder, ızdırap, nefret, hayıflanma, coşkunluk vs. gibi ruh hallerini; tabiat seslerini, seslenmeleri; tasdik, red, sorma, gösterme gibi beyan şekillerini ifade eden edatlardır. Bu edatlar umumiyetle geniş bir ifade kabiliyeti taşımakta, bazıları gerekince bir cümlenin yerini bile tutabilmektedir. Bir kısmı bu ifade kabiliyetini ihtiva ettikleri ses unsurlarından, kendi ses yapılarından, bir kısmı ise bir arada kullandıkları cümlelerden alır. İfadeleri ses yapılarına dayanan, ses yapıları bir şeye delâlet edenler tek başlarına da vazife görebilir, kullanılabilir, bir şeyler ifade edebilirler. İfadeleri bir arada kullandıkları cümlelere dayananlar tek başlarına bir şey ifade etmez ve kullanılmazlar. **Günay Karaağaç** “Ünlemler, değişik ortamlarda çıkarılan insan seslerinden ibarettirler ve değişik duyguları anlatmaya yararlar. Birçoğu, anlatım gücünü kendi ses yapılarından alırlar; fakat aralarında belirli bir duyguyu seslenme yoluyla anlatmak yanında, kendilerine özgü bir anlama sahip olanlar

bilgisi kitaplarının bir bölümünde, “tek başına anlamı olan ayrı bir kelime türü” ifadesiyle ele alınırken, bazılarında “edatlar” üst başlığı altında yer almaktadır.

Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*⁷ adlı kitabında ünlemleri, *edatlar* başlığı altında yer alan ünlem edatları alt başlığı ile incelemiştir. Ayrıca bu başlık altında *seslenme edatları*, *sorma edatları*, *gösterme edatları*, *cevap edatları* da sıralanmıştır.

Günay Karaağaç, *Türkçenin Dil Bilgisi*⁸ adlı kitabında ünlemlerle ilgili bilgiyi sadece *edatlar* başlığı altında yer alan ünlem edatları bölümünde vermiştir. Fakat ünlemlere ayrı bir başlık açmamıştır. Ünlem edatlarını sadece seslenme edatları, soru edatları ve cevap edatları başlıklarına ayırmıştır.

Tahsin Banguoğlu, *“Türkçenin Grameri”*⁹ adlı kitabında kelime çekimi başlığı altında *ad*, *sıfat*, *zamir*, *zarf*, *takı*, *bağlam*, *ünlem*, *fiil* olarak kelimeleri ayrı ayrı ele aldıktan sonra ünlemler ve çeşitlerini şu şekilde açıklayıp tasnif eder: **A. Asıl ünlemler: 1. Duyuş ünlemleri, 2. Soruşturma ünlemleri**, “Hemen her sınıftan bazı kelimeleri (ad, sıfat, zamir, zarf, fiil) söz dizimi ve tonlama yön-

---

da vardır. Bu göstergenin, anlamın bizzat kendisi haline geliş, titremleyle sağlanır. Titremleme ise, bir sözlü dil kullanımı ögesidir. Sözlü iletişimde bolca ve rahatça kullanılabilen ünlem edatları, yazılı kullanım için noktalama işaretlerinden destek alırlar.” **Tahsin Banguoğlu** “Bir duyusu, bir dileği canlı bir şekilde ve bazan tek başına anlatmaya ve bir kimseye seslenmeye yarayan kelimelere ünlem (interjection) adını veriyoruz: oh! eyvah ! hah! vah! hey! gibi.” **Necmettin Hacıeminoğlu** “Bunlar her türlü duygu ve heyecanı ifade etmek için kullanılan sözlerdir. Menşe ve yapı bakımından ya tabiat seslerini taklit suretiyle, yahud da hislerin yorumlanarak «ses» şeklinde terennümü neticesinde meydana gelmişlerdir. Bu bakımından bir kısmı aşağı yukarı bütün dillerde müşterektir. Ancak mânâlı dil birliklerinin kalıplaşmak suretiyle teşkil ettikleri müstesna örnekler de vardır.” **Zeynep Korkmaz** “Konuşanın korku, sevinç, acıma, şaşkınlık gibi her türlü duygu ve heyecanını etkili ve kısa bir biçimde anlatmaya, seslenmeye, çağırmaya yarayan kelime veya kelimeler...” (Gramer Terimleri Sözlüğü, TDK yayınları, s. 157).

7 Prof. Dr. Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul, 2000, s. 349-350

8 Prof. Dr. Günay Karaağaç, *Türkçenin Dil Bilgisi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2012, s. 437

9 Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, TDK yayınları, Ankara-2000, s. 396-410.

lerinden ünlemlere uydurulup ünlem işleyişinde kullanabiliriz. Başka bir deyişle haykırma tonunda kullandığımız kelime ünlem sayılabilir” diyen Banguoğlu şöyle devam eder: **1. Ünlemleşen isimler, 2. Ünlemleşen filler, 3. Birleşikler, Üremeler... Banguoğlu**, kelimenin yapısı bakımından ünlemlere en çok yaklaşan kelime türü olarak adlandırdığı *yansımalara* da bundan dolayı ünlem başlığı altında geniş yer verir.

Necmettin Hacıeminoğlu, “*Türk Dilinde Edatlar*”¹⁰ kitabında ünlemler başlığı altında şu açıklamaları yapar: “(takdir, temenni, dua, hayret, teessür, pişmanlık vb. duyguları ifade eden edatlar). Bunlar her türlü duygu ve heyecanı ifade etmek için kullanılan sözlere... Devamında tarihten günümüze birçok örnek tek tek ele alınır. Ünlemler üst başlığından ayrı olarak da gösterme edatları adı altında şu alt örnekleri verir: *aha (işte), çak (işte, tam), munu (işte), na/nah (işte), tÂ (orada, uzakta), uş (işte), uşda, uşta, işte (<uş+da işte)*... .

Türkçe’de ünlemleri işlevleri bakımından ele alan bir başka makale de **Mehmet Gedizli’nin Türkçede Ünlemler ve Temel İşlevi**¹¹ adlı yazısıdır. Gedizli, bu çalışmada yapılan bazı önemli tespitleri ve onların ışığındaki önerileri şöyle sıralar:

“1. Türkçenin üzerinde en az durulan konularından birisi ünlemlerdir. Gramer kitaplarında yer verilen ve daha çok biçim ve cümle düzeyinde ele alınıp iki ana çizgi üzerinde sürdürülen yaklaşımla açıklanma yoluna gidilmiştir. Üçüncü bir çizgiyi Zeynep Korkmaz “anlamli ve görevli kelimeler” başlığıyla oluşturmaya çalışmıştır. Bu makaleyle de ünlemler için yeni bir yaklaşım ortaya konulmuştur; ünlemlerin temel işlevi anlatımdır ve cümle işlevinde kullanılmaktadır. 2. Türkçede ünlemler diğer sözcük türlerine göre biçim olarak farklı yapıdadır, ancak bu farklılık fark edilmesine rağmen farklı bir yazım ölçütüne sahip değildir. En önemli tespitlerden birisi de ünlemlerin imlâsı konusuna kaynaklarda hiç değinilmemiştir

10 Necmettin Hacıeminoğlu, “*Türk Dilinde Edatlar*”, MEB Yay., İstanbul-1992, s. 293-305.

11 Mehmet Gedizli, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 36, Şubat-2015, s. 126-134.

olmasıdır. Konuyla ilgilenenlerin üzerinde önemle durması gereken hususların başında imlâ bulunmaktadır. Belki de ünlemlerin imlâsı konusunda belli bir kararlılığın oluşmamasından dolayı yazılı metinlerden derlenen örnekler, meselenin kıyıda kalmasına sebep olmaktadır. Sesli dil kullanımının medya iletişim araçlarıyla yaygınlaşması ve kişiler arası etkileşimin artması karşısında bu yönde yapılacak çalışmalar Türkçenin doğru ve estetik kullanımı açısından önemli bir katkı sağlayacaktır. 3. Ünlemlerin gramerdeki yeri konusunda belli bir kararlılık oluşmamıştır. Türkçe öğretenler ve öğrenenler ünlemleri hangi temel bilgiler üzerine inşa etmemelidir? Ünlemlerle ilgili olarak gramerlerin açıklamalarında vazgeçilmeyen temel ifade, “duygu ve heyecanı yansıtır” olmuştur. Düşüncenin ifadesinde ünlem kullanılmaz mı? Temel tanımı ve gramerdeki yeri/sırası konusundaki belirsizlik ünlemlerin yeterince anlaşılmasını engellemektedir. Ünlemler bir sözcük türüdür, ancak fiillerle olan işlev ortaklıklarından dolayı fiiller içinde ya da anlatım işlevi ortaklığından dolayı en alt/küçük anlatım birimi olan cümle konusu içinde değerlendirilebilir. 4. Gramerin eskiden beri temel amacı dilin öğretilmesi ve öğrenilmesini sağlamaktır. Gramer, dilin bilgisini ortaya koyarak öğrencilere yol gösterir. Tanımı ve konumu konusunda yeterince açıklık kazanmamış olan ünlemler, Türkçenin iletişim aracı olarak yaygınlık kazanma çabası yaşadığı şimdilerde öğretici ve öğrenciler açısından daha fazla üzerinde durulmayı gerektiren konularından birisidir. Özellikle yabancılara Türkçe öğretmeye çalışan öğretmenler açısından bu haliyle oldukça zorlanılacak konulardan birisi olabilir. Kaldı ki, Türkçe konuşulan ortamlarda bile ünlemler argoyla karıştırılarak kullanılabilir. Kişi farkında olmadığı ve ünlemlere dair mental örüntüsünde bir uyararı bulunmadığı için pek çok hatalı kullanımlarda bulunabilmektedir; Oha oldum abi!, yufff! gibi...”

Bizim çalışmamıza ilham kaynağımız olan Şükrü Halûk Akalın'ın “**Türkiye Türkçesinde Ünlem (Terim ve tanım, tasnif, ünlem olan kelimeler, söz dizimi ile ilgili sorunlar)**” adlı makalesinde ünlemler üzerine farklı yaklaşımlar ve değerlendirmeler ile eksik kalan yönlerden kaynaklanan sorunlar maddeler halinde verilmiştir. Akalın'ın “Yazılı ve sözlü anlatımda özel bir yeri ve işlevi olan **ünlemler (ünlem edatları)**, dilimizdeki kelime türlerinden biridir.

Ünlemlerin anlatımında özel bir yeri vardır, çünkü duyguları, heyecanları, sevinçleri en yalın ve en keskin bir biçimde aktarmağa yardımcı olurlar. Özel bir işlevi vardır, çünkü çoğu zaman birkaç cümle ile anlatılabilecek durumlar bir ünlem ile dile getirilebilir. Dilimizde özel bir yeri ve işlevi olan, dillerin doğuşuna kaynaklık ettiği ileri sürülen ünlemler, ne yazık ki dil bilginimizin en az işlenmiş konularından biridir. Bildiğimiz kadarıyla ünlemler üzerine monografik bir çalışma yapılmamıştır. Metin üzerindeki dil bilgisi çalışmalarında ünlemler çoğu zaman ihmal edilmiş, bazen de birkaç cümle ile geçiştirilmiştir. Dil bilgisi kitaplarımızda ise, neredeyse en az yer ünlemlere ayrılmıştır.” açıklamalarını okuduktan sonra ağızlarımızda ünlemleri söze kattıkları renk ve anlatım inceliğine göre incelemeye ve tasnife tabi tutmaya karar verdiğimiz bu çalışmada, başta *Türkiye Türkçesinde Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* olmak üzere ağız bölgelerimizi örnekleyen mevcut müstakil ağız çalışmalarından hareketle Anadolu ağızlarında, dilimizin özellikle konuşma dilinin önemli bir parçası olan ve yine üzerinde yeteri kadar çalışılmadığını düşündüğümüz ünlem yapısının sistematik tasnifi yapılmaya çalışılacaktır ve her bir anlatımın örnekleri alfabetik olarak gözler önüne serilecektir. “**Anadolu Ağızlarında Ünlemler ve Fonksiyonları**”¹² başlıklı makalelerinde **Sis ve Bahşi** de Leyla Karahan’ın yapmış olduğu genel tasnifi temel alarak incelediği ağız gruplarından derlediği ünlemler ve ünlem olarak kullanılan kelimeleri (308 tane) tablo hâlinde değerlendirmiş ve her bir ağız bölgesinde fonetik farklarla görülen şekilleri de ayrıca sınıflandırmıştır. Hem ağız bilimi hem de az değerlendirilmiş bir yapı olan ünlemler için önemli bir çalışma olan bu makalede, dikkatimizi çeken “ünlemlere ait **fonksiyonları** tespit edebilmek gayesiyle, kaynak eserler taranırken ünlemlerin tam **manasını çıkarabilmek için**” gibi ifadeler olmuştur. Bu, öncelikle şu kararı vermek gerektiği gerçeğini gözler önüne serer. Ünlemler kelime midir, yoksa ek midir? Çünkü bilindiği üzere kelime mana, ek ise fonksiyon taşır. Türkçe’de, ek kelimeye bitişik yazılır. Ünlemler ise, aynen bir kelime gibi, başka bir dil unsuruna bağımlı olmadan

---

12 Nesrin Sis, Niymet Bahşi, Anadolu Ağızlarında Ünlemler ve Fonsiyonları, International Journal of Language Academy, Volume 4/1 Spring 2016 s. 143/155.

anlatımı olan ve tek başına bir telaffuz değeri taşıyan, yani kendinden önceki kelimeye bitişik yazılma ihtiyacı duymadan telaffuz edilip cümlelerin yorumuna katkıda bulunan, hatta yer yer kendisi tek başına bile bir cümle hükmünde anlatım yani yorum taşıyan dilin özel yapılarıdır. Fonksiyondan ziyade manaya yakındırlar. Bu çalışmada, bu nedenle Gedizli'nin makalesinden yola çıkarak "anlatım" ifadesi tercih edilmiş ve buna göre ünlemler (550 tane) illere ve ilçelere göre derlenerek alfabetik olarak sıralanmış ve bir "ünlem sözlüğü" oluşturmak amaçlanmıştır. Ünlemlerin ilk seslerinden hareketle de bir anlatım ve fonem ilişkisi tespit edilmeye çalışılmıştır ve bunu için de bir tablo oluşturulmuştur.

Anadolu Ağızlarında Anlatımına Göre Ünlemlerin Sınıflandırılması:

Yukarıda belirtilen görüşler ışığında Türkiye Türkçesi ağızlarından hareketle tespit ettiğimiz ünlemleri duygu değerleri ve kullanıldığı bağlama kattıkları anlatım inceliğine göre tasnif etmek gerekirse,

Şaşma, şaşırtma, hayret anlatan ünlemler:

Abo, abô(I) [aba(III), abah1, abale, abar, abare, abari, abarış, abarığ, abaro, abarü, abaruh, abaruk, abaruv, abav, abay, abbo, abe, abey-1, abı(I), abığ, abıış, abıy, abıyoh, abih, abiy(I), abof, aboğ, aboh-1, 2; abov, above, abu, abü(I)- 1, 2; abuabo, abuf, abuğ(I), abuh-1, 2; abuabo, aburü-1, abuv-1, abuy-1, abuyh, aparı] 1.Şaşma ve korku ünlemi. (Emirdağ-Afyonkarahisar; Eşme köyleri-Uşak; *Gelendost, Gönen, Senir, Tahtacı aşireti-Isparta; Devri *Bucak, *Tefenni ve köyleri, Yusufçu, Anbarcık *Göhlisar, Kayadibi *Yeşilova-Afyon; Oğuz, Kelekçi *Acıpayam, Çıtak *Çivril-Denizli; Dallica *Nazilli-Afyon; Bademler *Urla-İzmir; *Alaşehir, Akhisar, Soma Manisa; Kongurca *Savaştepe, Keremköy, *Burhaniye-Balıkesir; İznik-Bursa; Üçüyük, Beşkarış *Altıntaş-Kütahya; Dinek, Çaykoz, Sivrihisar, Karatepe-Eskişehir; Kandıra-Kocaeli; Genek-Çankırı; Çayır *Zile, Çilehane *Reşadiye, Kızılköy-Tokat; Hisarüstü *Keşap-Giresun; Sobran-Gümüşhane; *Şavşat, *Arduç-Artvin; Kemaliye, *Refahiye, Ergan-Erzincan; Diyarbakır; Muş; *Arapkir, Aşudu * Darende-Malatya; *Halfeti, *Birecik, *Hilvan,

Siverek, *Suruç-Urfa; *Nizip-Gaziantep; *Göksun ve köyleri-Maraş; *Kırıkhan, *Hossa, Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri Afyon; Kayalıpınar, Yıldızeli, Palha, Divriği, Zara, Gürün, Çepni, *Gemerek, Soğukpınar, *Kangal, Ağrakos, *Suşehri, *Sarkışla, Hacııyas, *Koyulhisar, Tutmaç-Afyon; Yozgat ve köyleri; Avşar ve Türkmenaşiretleri *Pınarbaşı, *Bünyan, Şihli, *Develi-Kayseri; Hacıbektaş, *Avanos-Nevşehir; Bahçeli, *Bor-Afyon; *Karaman, İvriz, *Ereğli, Sarıvadi *Ermenek-Konya; Bican-Adana; *Silifke, NeMaraşun, *Tarsus, UIŞ, Gözne, Darısekisi *Mersin-İçel; Kışla, Akçae-niş, *Elmalı, *Kaş, *Finike, *Güngöğmuş-Antalya; Yakabağ, Dont *Fethiye, Mesken *Yatağan, Bozöyük-Muğla). **[aba(III)]**: (Bursa; Bozan-Eskişehir; *Ağın-Elazığ; Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri-Afyon; Afyon) **[abah-1]**: (Dinek, Çaykoz *Sivrihisar-Eskişehir; *Reyhanlı -Afyon; Yaraşlı *Haymana, Kürtü *Şerefli, Koçhisar-Ankara, Avşar aşireti *Pınarbaşı, Gülviran *Bünyan-Kayseri) **[abale]**: (Beşikdüzü *Vakıfkebir-Trabzon) **[abar]**: (Yıldızeli köyleri-Afyon) **[abare]**: (Tomarza-Kayseri) **[abari]**: (*Cide-Kastamonu; *Gemerek, *Sarkışla-Afyon; Avşar aşireti, Fakıekinciliği *Pınarbaşı-Kayseri; Afyon) **[abarıh]**: (*Cide-Kastamonu; *Afşin ve köyleri, *Elbistan ve köyleri-Maraş; Gülveren *Bünyan, Avşar aşireti *Pınarbaşı-Kayseri) **[abari]**: (Bolu; *Kuşunlu, Genek-Çankırı, Çoğulhan, *Afşin-Maraş; *Boğazlıyan-Yozgat; *Kalecik-Ankara; Avşar ve Türkmen aşiretleri *Pınarbaşı *Bünyan-Kayseri; Ürgüp-Nevşehir; Afyon) **[abariğ]**: (Tanır *Afşin-Maraş; *Bünyan-Kayseri) **[abaro]**: (*Afşin-Maraş) **[abarü]**: (*Cide-Kastamonu; Yaraşlı *Haymana-Ankara; *Mucur-Nevşehir; Emirler *Ulukışla, *Bor-Afyon; Konya; Adana; Hızırkâhya *Finike-Antalya) **[abaruh]**: (*Cide-Kastamonu; Bahçeli *Bor-Afyon) **[abaruk]**: (Bahçeli *Bor-Afyon) **[abarruv]**: (Tozkovan *Gülнар-ke) **[abav]**: (Aziziye-Afyon; Manisa; *Cide-Kastamonu; *Ardahan-Kars; Aşudu *Darende-Malatya; *Kilis-Gaziantep; Çoğulhan *Afşin-Maraş; B.Çaylı *Dörtöy, *Reyhanlı-Afyon; *Gürün, Karaözü *Gemerek-Afyon; Çalılı-Yozgat; Avşar aşireti, Fakıekinciliği *Pınarbaşı-Kayseri; Afyon; *Ereğli-Konya; Köseçobanlı *Gülнар-İçel; Belkıs *Serik, Çomaklı *Korkuteli-Antalya) **[abay]**: (*Gediz *Sınav, *Emet-; Aliköy *Çaycuma-Zonguldak) **[abbö]**: (Başpınar *Tefenni-Afyon) **[abi(1)]**: (*Cide-Kastamonu) **[abey, abey-1]**: (Nilüfer-Bursa; Sofular-Zonguldak; *Antakya-Af-

yon) **[abı(1)]**: (Bunak *Tefenni-Afyon; *Kandıra-Kocaeli; *Bartın, *Ereğli, Kopullu *Karabük, Aliköy, *Çaycuma-Zonguldak; Sobran *Nallıhan-Ankara) **[abiğ]**: (*Devrek-Zonguldak) **[abışş]**: (Ovacık *Tavas-Denizli)**[abıy]**:(Burhaniye *Dinar-Afyonkarahisar; İlyas *Keçiborlu-Isparta; *Bartın, Aliköy *Çaycuma-Zonguldak; *Cide-Kastamonu) **[abıyoh]**: (Aşağılıca-Eskişehir) **[abih]**: (Balıkesir) **[abiy(I)]**: (*Bolvadin-Afyonkarahisar; Yukarıboğaz *Tavas-Denizli; Giremez, Karabüzey *Araç-Kastamonu) **[abof]**: (*Yatağan-Muğla) **[aboğ]**: (Darıveren *Acıpayam-Denizli; Kongurca *Savaştepe-Balıkesir, Karabüzey *Araç, *Taşköprü-Kastamonu; Erzincan ve köyleri; Ortaköy *Sarkışla, Vazıldan *Divriği-Afyon) **[aboh-1]**: (Kozagaç *Tefenni-Afyon; Kırca *Acıpayam-Denizli; Kışla *Elmalı-Antalya; Karaçulha *Fethiye, Yerkesik çevresi-Muğla) **[abov]**: (Çuvallı *Yeşilova, Kozagaç *Tefenni-Afyon; Muğla *Tavas, Tahtacı aşireti *Sarayköy-Denizli; *Bozdoğan-Afyon; Çyabaşı *Torbalı-İzmir; *Turgutlu-Manisa; *Susurluk-Balıkesir; Beşkarış *Altıntaş-Kütahya; *Kandıra-Kocaeli; *Hasankale-Erzurum; Aşudu *Darende-Malatya; *Kilis-Gaziantep; *Afşin ve köyleri, Taşoluk *Göksun, Bertiz-Maraş; Hisarcık *Yayladağı, *Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri, *Antakya-Afyon; *Kangal ve köyleri, *Divriği, Tekerahma, Çöplü, *Gürün-Afyon; Abazlı *Balâ, Solakuşağı *Şerefli Koçhisar-Ankara; Kırşehir; Kayseri; Bahçeli *Bor-Afyon ve çevresi; *Karaman-Konya; Adana; *Mut köyleri-İçel; Kışla, *Elmalı, *Kaş köyleri *Korkuteli köyleri-Antalya; Mesken *Yatağan-Muğla) **[above]**: (Karaözü, *Gemerek-Afyon) **[abu, abu (1)-1]**: (Eber, İncesu, *Dinar, İshaklı *Bolvadin-Afyonkarahisar; *Eşme köyleri-Uşak; *Yeşilova ve köyleri, Kuşbaba, Ürkütlü *Bucak, Gölçük, Bunak *Tefenni-Afyon; Yakaköy, Çaltı, *Gelendost, Kumdanlı, *Yalvaç, Akçaşar, Bonus *Eğridir, Yassıviran *Senirkent, Nudra *Şarki Karaağaç-Isparta; Eziler *Buldan, İsabey, Ekse *Çal, Muğlasın, Garipköy, Yukarıboğaz *Tavas, *Acıpayam köyleri *Sarayköy köyleri-Denizli; Kamışlar, Sürez, Eymir, Bozdoğan, Dallıca *Nazilli-Afyon; Falaka *Bayındır, Armutlu *Kemalpaşa, Bornova, *Çeşme-İzmir; *Akhisar-Manisa; *Susurluk, *Bigadiç, Altınoluk *Edremit-Balıkesir; Ayvacık, *Gelibolu-Çanakkale; İsmetiye-Bursa; Kütahya; Eskişehir; *Kandıra-Kocaeli; Giremez *Araç, Gökgez *Daday-Kastamonu; *Kurşunlu, *İlgaz, Dümeli, Korgun, Ça-

yırpınar, *Çerkeş-Çankırı; *Zile *Almus köyleri, Kızılköy-Tokat; Gümüşhane; *Ardahan-Kars; Cinis, *Aşkale-Erzurum; *Darende-Malatya; *Nizip-Gaziantep; *Dört Yol *Antakya-Afyon; Telin, Gürün, *Divriği, Hacıyas *Koyulhisar, Karaözü *Gemerek, M. Höyük, *Sarkışla-Afyon; Afyon; *Ermenek, Maydos *Cihanbeyli, *Ereğli, *Karaman-Konya çevresi; Adana; Hacıhamzalı, *Tarsus, *Silifke-İçel; *Elmalı, Bağyaka, *Finike, Boztepe, *Serik-Antalya; Karaçulha, Yakabağ, *Fethiye çevresi, *Köyceğiz, Mesken, Genek, *Yatağan, *Bodrum, *Milas, Kızılyaka, Ula, Gülağzı-Muğla) **[abubol]**: (Yenice *Emet-Kütahya) **[abuf]**: (Yukarıboğaz *Tavas-Denizli) **[abuğ]**: (*Tefenni-Afyon; Tavşanlı-Bursa; Yaşyer *Milas-Muğla) **[abuh]**: (Kemer *Eşme-Uşak; Bunak, *Tefenni, Navlu *Yeşilova. Aziziye-Afyon; *Gelendost, Yassıören Yörükleri-Isparta; Muğlasın, Bereketli *Tavas, Tekkeköy-Denizli; *Edremit-Balıkesir, Bahçeli, *Biga-Çanakkale; Domaniç *Tavşanlı-Kütahya; Avşar aşireti, *Pınarbaşı, Kamber-Kayseri; *Silifke-İçel; *Elmalı-Antalya; Muğla) **[abaru]**: (*Bor-Afyon) **[abuv, abüv-1]**: (Cumayanı-Zonguldak, *Zile-Tokat; *Gürün-Afyon; Bahçeli *Bor-Afyon; *Ereğli-Konya) **[abuy-1]**: (Hacılar-Afyon; Aydoğmuş, *Keçiborlu, Sofular, *Eğridir-Isparta; Yukarıboğaz, Ovacık *Tavas-Denizli; Sürez *Bozdoğan-Afyon) **[abuyh]**: (Sürez *Bozdoğan-Afyon) **[aparil]**: (Küçük-yozgat-Ankara)

abah [ahbari]: Şaşma bildirir ünlem. (Afşar, Pazarören *Pınarbaşı-Kayseri)

ala(IV)1. Şaşma, hayret bildirir ünlem. (Bornova-İzmir; Ünye köyleri, Karakuş-Ordu; Kızılçakçak *Arpaçay-Kars)

alavHayret bildirir ünlem. (Konya)

ale (II) Hayret, şaşma ünlemi. (Karaağaç *Şavşat-Artvin, Sücüllü *Yalvaç-Isparta)

alha [alhabaşı]: Hayret, şaşma ünlemi. (Antakya çevresi-Afyon; *Bünyan-Kayseri; Afyon)

alle Şaşma ve beğenme bildirir ünlem. (Hadım *Çal, İshaklı *Çivril-Denizli)

allov [alluh]: Hayret, korku bildirir ünlem. (Uğurlu, *Ermenek-Konya)

allu [alluv]: Vay anlatımında ünlem. (Güllü, Eziler *Buldan-Denizli; Sofular *Eğridir-Isparta; Eğridere *Kuyucak, Kırcaklı *Nazilli-Afyon; Uğurlu *Ermenek-Konya)

allüş Korku, hayret, alay anlatımında ünlem. (Adana)

alo (IV) [alov (I), alû (II), aluf, aluh (II)]: Şaşma, korku bildirir ünlem. (*Ermenek-Konya)

[alov (1)]: (Arapköyü *Artova-Tokat; *Ermenek-Konya) **[alû (II)]**: (Güllü *Buldan-Denizli; *Ermenek-Konya) **[aluf]**: (Ermenek-konya) **[aluh]**: (*Ermenek-Konya; Silifke köyleri-İçel)

alûv Üzüntü ile karışık şaşkınlık, korku bildirir ünlem. (*Ermenek ve köyleri-Konya)

amanın [**amanı**, **amanıĝ**, **amanık**, **amanin (I)**, **amanin (II)**, **amâv**]: Korku, dehşet, hayret, üzüntü, sevinç bildirir ünlem. (Avşar ve Türkmen Aşiretleri *Pınarbaşı, *Bünyan-Kayseri; *Ermenek köyleri-Konya; Köseçobanlı *Gülнар, Aslanköy *Mersin-İçel; Günlükbaşı Tahtacıları *Fethiye-Muğla) **[amanı]** : (Karaözü *Gemerek-Afyon) **[amanıĝ]**: (Mahzemin-Kayseri; Gülmer *Araç-Kastamonu) **[amanık]**: (Akçaeniş Tahtacıları *Elmalı-Antalya) **[amanin (I)]**: (*Düzce-Bolu; Aşağıkayı *Tosya-Kastamonu; *Silifke-İçel) **[amanin (II)]**: (Eskişehir, Kandıra-Kocaeli; *Antakya-Afyon)

amo, **amô** [**amov**] Şaşkınlık ve bezginlik bildirir ünlem. (M. Hüyük *Sarkışla-Afyon; Küçükisa *Zile-Tokat) **[amov]**: (Mahzemin-Kayseri)

anâ (I) [**anah**, **anam (I)**, **anana-1**, **anaş (II)-1**, **anav**, **anay (II)-1**, **andır (IV)**, **anê**, **ânem (I)**, **aney (I)**, **anî**, **anîm**, **ani**, **anıĝu**, **anîh**, **anim**, **anîra**, **aniy**, **anna (I)-1**, **anneh**, **ânnem**, **anney**, **ano**, **anô**, **anoĝ**, **anov**, **anû-1**, **anuh (II)**, **anu**] 1. Korku, şaşma, hayranlık bildirir ünlem. (*Dinar-Afyonkarahisar; *Eşme-Uşak; Yarıkkaya, Hisarardı, *Yalvaç, Bunak *Tefenni, Devri, Çamlık, *Bucak-Afyon; İğdır *Çivril, Hırka, Kızılca *Tavas, *Sarayköy köyleri, Ortaköy, *Çal-Denizli; *Bozdoğan, Alanlı-Afyon; İzmir; *Alaşehir, *Turgutlu-Manisa; Hisaralan *Sındırgı-Balıkesir; Yenice *Emet, *Altıntaş-Kütahya; *Sivrihisar, Yakakayı-Eskişehir; Aliköy *Çaycuma-Zonguldak; *İnebolu-Kastamonu, *Kurşunlu, Saray-Çankırı;

Kastamonu; Kızılca *Artova, *Zile-Tokat; Ordu ve köyleri; Sinanlı *Vakfıkebir-Trabzon; *Kelkit köyleri, *Bayburt köyleri, Sobran-Gümüşhane; Çayağzı *Şavşat, *Arduç köyleri, Ersis, *Yusufeli-Artvin; *Ardahan-Kars; Erzincan; Elazığ ve köyleri; *Arapkir-Malatya; Gaziantep; Maraş; *Yayladağı köyleri-Afyon; Akdoğan *Kızılcahamam, *Ayaş-Ankara; *Ürgüp-Kayseri; Bahçeli *Bor-Afyon; Ortaca *Akşehir, Çukurbağ *Ermenek-Konya; Karakuyu-Adana; *Mut-İçel; Güzelsu, İbradı *Akseki, *Gazipaşa, *Elmalı-Antalya; Genek, *Yatağan, Milâs-Muğla; Lüleburgaz ve köyleri-Kırklareli) **[anah]**: (Sücüllü, Hisarardı *Yalvaç, *Senirkent-Isparta; Çepni *Turgutlu-Manisa; *Sivrihisar köyleri-Eskişehir; Ankara; Bürüngüz *Bünyan, *Ürgüp, Erkilet-Kayseri; Afyon; Ermenek ve köyleri-Konya; Keben, *Silifke-İçel; *Gazipaşa-Antalya) **[anam, anâm (I)]**: (Bekeilli *Çal-Denizli; *Edremit-Balıkesir; Yenice *Emet-Kütahya; *Merzifon-Amasya: Karakuş bucağı köyleri *Ünye-Ordu; *Ayaş-Ankara; Genek, *Yatağan-Muğla) **[anana-1]**: (Güneyce-Rize) **[anaş (II)-1]**: (Gaziantep; Maraş; Konya) **[anav]**: (Ekse *Çal, Darıveren *Acıpayam, Garipköy *Tavas-Denizli; Tepecik-Afyon; Çepni *Turgutlu-Manisa; *Zile-Tokat; Bağlıca *Arduç-Artvin; Gaziantep; Soğukpınar *Kangal- Afyon; *Ereğli, Zıvarık, Sille-Konya) **[anay (II)-1]**: (Çerçin-Afyon; Çandarlı *Bergama-İzmir, *Akyazı çevresi-Sakarya; *Bartın, *Safranbolu-Zonguldak; Karabüzey *Araç-Kastamonu; Kayı, *Şabanözü, *İlgaz-Çankırı; *Yusufeli-Artvin; *Dörtyol, *Antakya-Afyon; Gürcü *Kızılcahamam, Çayırılı *Haymana, Keşonuz-Ankara; *Yatağan-Muğla) **[andır (IV)]**: (*İğdır-Kars)**[âne, ane]**: (Başmakçı *Dinar-Afyonkarahisar; Karahisar *Tavas-Denizli; Tavşanlı *Gebze-Kocaeli) **[ânem(I)]**: (Mencilis *Keşap-Giresun) **[aney(I)]**: (Sücüllü *Yalvaç-Isparta; *Bozdoğan-Afyon; *Gerede-Bolu; Çayır *Çaycuma-Zonguldak; *Taşköprü-Kastamonu; Irmaksırtı *Çarşamba-Kastamonu; Çayırılı *Haymana-Ankara) **[anî]**: (Hamzabali *Bozdoğan-Afyon; Balıkesir ve çevresi; *İzmit-Bursa; Dudaş *Tavşanlı-Kütahya; Kastamonu) **[anîm]**: (Karakuş bucağı köyleri *Ünye-Ordu) **[ani, anî]**: (İlyas *Keçiborlu, Gönen-Isparta; Kızılca *Tavas, Kızılcahöyük-Denizli; *Bozdoğan, *Germencik, Alanlı-Afyon; Aziziye *Kuşadası-İzmir; *Balya ve köyleri-Balıkesir; Afyon; Tavşanlı *Gebze, *İzmit-Kocaeli; *Akçakoca, Ahmatlar-Bolu; *Çerkeş-Çankırı; *Milas ve köyle-

ri-Muğla) [**anigu, anih**]: (Balıkesir) [**anim anim**]: (Karakuş bucağı köyleri *Ünye-Ordu) [**anîrâ**]: (*Akçakoca-Bolu) [**aniy**]: (Gökçeyaka *Yeşilova-Afyon; Karahisar *Tavas, *Sarayköy köyleri-Denizli; Eymir, *Bozdoğan, Yazırlı, *Nazilli-Afyon; *Ödemiş köyleri *Kiraz köyleri-İzmir; Balıkesir; İsmetiye-Bursa; *Akçakoca-Bolu; Cumayanı-Zonguldak; *Taşköprü-Kastamonu; *Zile-Tokat; Uşhum *Yusufeli-Artvin; Ergan-Erzincan; *Antakya-Afyon)[**anna, annâ (I-1)**]: (İlyas *Keçiborlu-Isparta; Çıtak, İshaklı, Aşağılıca, Yakakayı —Eskişehir; Gargara, İzvitler *Ermenek-Konya) [**anneh**]: (Doğanbey *Beyşehir-Konya; Köseçobanlı *Gülнар-İçel) [**annem**]: (*Ünye-Ordu) [**anney**]: (*Taşköprü-Kastamonu) [**ano, anô**]: (*Zile, Kızıh, *Artova-Tokat; *Refahiye, *Kemaliye-Erzincan; *Ağın-Elazığ; *Arapkir-Malatya; Yeniköy *Hafik-Afyon; Bismil Türkmen ağzı) [**anoğ**]: (*Zile-Tokat) [**anov**]: (Humhal *Yusufeli, Tosunlu *Ardanuç-Artvin; Karatoruk *Gürün-Afyon; Çanılı *Ayaş, Çayırılı *Haymana-Ankara; *Ermenek-Konya) [**anû-1**]: (Bitlis; Alakilise, Aşağıizvit, Yukarıizvit *Ermenek-Konya) [**anuh (II)**]: (Bürüngüz *Bünyan-Kayseri) [**anuv**]: (Mençek *Ennenek-Konya)

anay [âneş]: Korku ve şaşma bildirir ünlem. (Dereçine *Sultandağı-Afyon)

anacığım anaa Hayret bildirir ünlem. (Köseçobanlı *Gülнар-İçel)

anom Korku, şaşma belirtir ünlem (Dereçine *Sultandağı-Afyon)

ap ap Şaşma ve korku bildirir ünlem (*Fethiye-Muğla)

arey Korku ve şaşma bildirir ünlem. (Furunlu *Bayındır-İzmir; Saffranbolu-Zonguldak; *Yusufeli-Artvin; *Antakya-Afyon; Yeniçubuk *Gemerek, Sincan *Divriği-Afyon; Yaraşlı *Haymana-Ankara)

ari Acı, korku, şaşma bildirir ünlem. (Ardanuç-Artvin)

arr, arrik Şaşma bildirir ünlem. (İrişli, Bayburt *Sarıkamış-Kars; Ankara).

aru (I) [aruh (II)]: Şaşma ünlemi. (Eymir *Bozdoğan-Afyon; Afyon) [**aruh (II)**]: (Bürüngüz *Bünyan-Kayseri)

asdâ (III) Şaşılacak şey, yok canım, hayret anlamlarında ünlem. (Başhöyük *Kadınhanı-Konya)

- aslahatten** Çok şey anlatımında şaşma ünlemi. (*İskilip-Çorum)
- atta** Hayret bildirir ünlem. (Damlıboğaz *Milâs-Muğla)
- auvv** Hayret bildirir ünlem. (Hazarzrat *Keçiborlu-Isparta)
- aya (II)** Şaşma bildirir ünlem. (*Ünye-Ordu)
- ayâgâ, ayaga** Şaşma, yalvarma bildirir ünlem. (Yuva *Elmalı-An-talya)
- ayana (II)** Korku ve şaşma bildirir ünlem. (*Bigadiç-Balıkesir; Ağlı *Küre-Kastamonu)
- ayanom** Şaşma bildirir ünlem. (Çarşamba-Kastamonu)
- aybuşşum** Şaşma ve kınama bildirir ünlem. (Afyon)
- aydaa** Şaşma bildirir ünlem (Akbaş *Güdül-Ankara)
- ayda, aydâ** Şaşma, üzülme, isteklendirme bildirir ünlem. (Dedesil *Acıpayam-Denizli; *Devrek-Zonguldak; *Çarşamba-Kastamonu; Çayırılı *Haymana-Ankara; Bahçeli *Bor-Afyon)
- aya (I)** Şaşma bildirir ünlem. (Bolu)
- âye (III)** Şaşma bildirir ünlem. (İğdır-Kars; İncecik-Tekirdağ)
- ayilen** Korku ve şaşma bildirir ünlem. (*Yalvaç-Isparta)
- ayna2.** Şaşma bildirir ünlem. (*Daday ve köyleri-Kastamonu)
- ayô (I)** Şaşma bildirir ünlem. (Garıpköy *Tavas-Deniz-li)
- bâ, ba (I)** [baa, bâak (I), bâay, bah-2, baha (II), bahale, bakale, batı (II), batır (I)-1, bav (III), beh (II)-1, bey (II), beyy, bî, bıy, bıyy, bî (II)-2, biy, bo, boôy, bov, bôy (IV)] **I.** Şaşma, korku, pişmanlık, beğenmeme, öfke, acıma bildirir ünlem. (Emirdağ, Bolvadin köy-leri-Afyonkarahisar; Bunak Tefenni-Afyon; Susurluk-Balıkesir; Mavrangel-Gümüşhane; Kars köyleri; Bitlis; Avşar aşireti köyleri Pınarbaşı-Kayseri; Mucur-Kırşehir; Fertek-Afyon; Çavuşçu Ilgın-Konya; Tekirdağ köyleri) **[bâak (I)]:** (Sivrihisar-Eskişehir) **[bâay]:** (Gaziantep) **[bah-2]:** (Eziler, Dırama, Sarımahmutlu, Kırandanı, Kadıköy, Ambarlar, Buldan-Denizli; Kütahya) **[baha (II)]:** (Afşin, Elbistan-Maraş) **[bahale]:** (Afşin, Elbistan-Maraş, Zile, Tokat) **[ba-**

kale]: (Bozdoğan-Afyon) **[bav (III)]**: (Afşin, Elbistan-Maraş) **[beh (II)]**: (Çeltek Yeşilova-Afyon; Sivrihisar ve köyleri-Eskişehir; Muradiye, Yolbaşı-Rize; Gaziantep; Çeşmelizebir, Cihanbeyli-Konya; Kayapa-Edirne) **[bey (II)]**: (Nilüfer-Bursa)**[beyy]**: (Susurluk-Balıkesir; Kümbet, İnönü, Söğüt-Afyon; İkipnar, Mihaliççılık, Tokat-Eskişehir; Erciş-Van; Çokak, Andırın-Maraş; Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri-Afyon; Çiftepınar-İçel; Taşlımüsellim Lalapaşa-Edirne; Lüleburgaz-Kırklareli; Rumeli göçmenleri) **[bî]**: (Mucur-Kırşehir) **[biy]**: (Horu, Dinar-Afyonkarahisar; Amasya; Iğdır-Kars; Ağın, Keban-Elazığ) **[biyy]**: (Van) **[bî (II)-2]**: (Alamut, Bozdoğan-Afyon; Amik ovası Türkmenleri Reyhanlı-Afyon; Bismil Türkmen ağzı) **[biy]**: (Taşburun, Iğdır-Kars) **[bo]**: (Eziler, Buldan-Denizli; Alamut *Bozdoğan-Afyon; Gemerek, Sarkışla-Afyon; Yerköy-Yozgat; Çalış, Haymana-Ankara; İncesu-kayseri; Kurthasanlı, Kadınhanı-Konya; Milis-Muğla) **[boây, booy]**: (Iğdır-Kars) **[bov]**: (Bor-Afyon) **[bôy (IV)]**: (Iğdır-Kars)

bino (I) “ O ne” anlamında şaşma bildirir ünlem. (Gaziantep)

bireh Şaşma bildirir ünlem. (Baklalı *Çatalca-İstanbul)

boha Şaşma bildirir ünlem. (-Yozgat; Köşektaş *Hacıbektaş-Nevşehir)

buy Vay gibi, şaşma, alay bildirir ünlem. (Akçaköy *Dinar-Afyonkarahisar; Erzurum)

cee (I) [ca (III), caa (III), caka (II)] 2. Aldatılmak istenen bir kimse için farkına vardığını bildirmek için kullandığı ünlem. (Düzce-Bolu)

ceh (II) [çeh] Hayret bildirir ünlem. (Karaman-Konya) **[çeh]**: (Antakya ve köyleri-Afyon)

da, dâ; daa Şaşma bildirir ünlem. (Başpınar *Tefenni -Burdur Iğdır *Çivril -Denizli; -Çorum; - Yozgat; Ahatlı *Elmah-Antalya)

deâ [dee] Şaşma ünlemi. (Cemele-Kırşehir)

degidi dee Şaşma ünlemi. (*Kula-Manisa)

diya (I) Şaşma ünlemi. (*Dinar-Afyon *Çivril-Denizli)

ebere Bu kadar mı az anlatımında şaşma bildirir ünlem. (Ulukışla *Bor-Niğde)

ebire Yahu anlatımında ünlem. (Tahtacı — Isparta Bereketli *Tavas -Denizli; Ersis *Yusufeli — Artvin; Yeniköy *Aşkale — Erzurum; Aşudu, *Darendede - Malatya; Kesim Maraş; Hisarcık *Yayladağı, Kuzuculu *Dört Yol — Hatay; Avşar Köyleri, Solaklar *Pınarbaşı *-Kayseri; Toprakkale, *Bahçe-Adana)

elê 1. [->ehe] 2. Şaşma bildirir ünlem: Ele ne bu? (-Isparta)

eni yeni Şaşma bildirir ünlem. (*Mecitözü -Çorum)

estaa Şaşma bildirir. (-Burdur ; * Bor — Niğde)

ezze Şaşkınlık bildirir ünlem. (*Antakya — Hatay)

gaç gaç Şaşma bildirir ünlem: *Gaç gaç kızım sen bir hoş olmuşsun, uslu dur.* (Ceylan *Fethiye — Muğla)

hayhoy (I) Şaşma bildirir ünlem: *Hayhoy hayhoy Ali böyle yaptı ha.* (*Antakya -Hatay)

hee 1. [->he(I)] 2. Şaşma bildirir ünlem. (Aşude *Darendede-Malatya)

hoynu (I) [hoyu] 1. Şaşma ünlemi (*Ermenek, *Bozkır, *Seydişehir, Çiğil, Berendi *Ereğli ve köyleri -Konya *Anamur -İçel; İbradı *Akseki -Antalya)

huş Şaşma bildirme ünlemi. (*Tirebolu-Giresun)

ıhı1. [->ıhı] 2. Şaşma bildirir ünlem. (Uluşiran *Şiran-Gümüşhane)

ini (II) [inini] Şaşma bildirir ünlem. (İlama *Eğridir-Isparta, Burdur)

ine 2. Şaşma bildirir ünlem. İne sen de mi buradasın. (*Çal-Denizli; Gaziantep)

ibi(IV) 1. Şaşma bildirir ünlem. (*Kuşadası- Aydın;-İzmir; *Kula *Gördes, *Salihli-Manisa; Ahmetçe-Çanakkale; Çerkeş-Çankırı)

kaa Şaşma bildirir ünlem: *Kaa kız! Öyle bir ses geldi, öyle bir ses geldi ki* (Palha *Divriği-Afyon)

ket “Ya, doğru mu” anlatımında şaşma ünlemi. (*Sivrihisar - Eskişehir)

ma (IV) [man (III), mani (II)] 2.Şaşma ünlemi (*Bor- Afyon) [**man (III)**] (*Bor- Afyon) [**mani (II)**] (*Bor- Afyon)

mâni Şaşma, üzülmeye bildirir ünlem. (Kızılıcın *Sarıoğlan-Kayseri.)

mah Şaşma ünlemi: *Mah sen de mi fikrini değiştirdin.* (*Bor - Afyon; *Ereğli – Konya)

naha 1. Tuh, yazık: *Naha sana Ahmet* (Karamanlı *Tefenni- Afyon; Eziler *Güney-Denizli) 2. Ne olurdu: *Naha bunu yapmasaydın.* (Sinanpaşa- Afyonkarahisar) 3. **Şaşma ünlemi** Malatya (-Kütahya)

neme (II) Şaşma ünlemi (-Afyon)

obi [obo, obovu, obu, obuy, obya, obyama] Şaşma ünlemi. (*Gediz-Kütahya) [**obo**] (*Gediz- Kütahya)[**obovu**] (-Afyon) [**obu**] (*Bozdoğan- Afyon ; *Akhisar, *Kırkağaç, *Gördes, *Soma – Manisa; *Simav- Kütahya) [**obuy**] (Sürez *Bozdoğan- Afyon; *Simav-Kütahya) [**obya**] (Gediz- Kütahya) [**obyama**] (*Gediz-Kütahya)

ölem [ölö -1] Şaşma ünlemi (*Arapkir- Malatya)

pa[pe, peh(I) -1, pö] 1. Şaşma ünlemi: *Pa ele döğüştüler.* (İrişli, Bayburt *Sarıkamuş. *Selim - Kars; Külekçi *Çayırılan - Yozgat)

te (I) [ta (I), taa (I), tah (II), taha(II), tee -1, 2, 3; teh (IV) -2, tehe (I), tiha, tita (II)] 2. Şaşma ünlemi. (Kuzuluk *İskilip- Çorum; *Erciş-Van.; -Gaziantep; Yendiğin *İlgın Konya; Gilevli * Elmalı- Antalya)

teah Şaşma bildirir ünlem. (Afşar, Pazarören, *Pınarbaşı-Kayseri)

teha Şaşma bildirir ünlem (-Malatya)

tiy Şaşkınlık belirtir ünlem: *Tiy, hele şu hale bak.* (*Nizip- Gaziantep)

ula Şaşkınlık ünlemi: *Ula! Ahmet'e bakın nasıl kaçıyor.* (Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri *Reyhanlı-Hatay; Çepni *Gemerek-Sivas)

ulân a, a..., vay vay yerine kullanılan bir şaşkınlık ünlemi. (*Bor-Niğde)

uŝ Şaşkınlık, imrenme, üzüntü bildirir ünlem. (Bayadı-Ordu ; *Tirebolu-Giresun; -Erzurum)

uyh Şaşkınlık, üzüntü, özenme anlatır ünlem. (*Eğridir Köyleri, *Sütçüler Köyleri-Isparta; *Mudurnu-Bolu)

ülü Şaşma ünlemi: *Bizim davar kiremitliğe çıkmış, ülü! Nasıl çıktı ki?* (Yılanlı *Eğridir-Isparta)

ülüvvah Şaşma ünlemi (Atlas *Sivrihisar-Eskişehir)

ünü malim Şaşkınlık anlatan ünlem: *Böyle nasıl işimiş ünü malim!* (Küçük Periköy-Konya)

va, vâ (III) 2. Şaşma anlatan ünlem. (Tokat, Balçıkhisar *Mahmudiye-Eskişehir; -Kastamonu; *Bafra-Samsun; *Şebinkarahisar-Giresun; *Erciş-Van; *Nizip-Gaziantep; *Afşin ve köyleri-Maraş; *Yerköy-Yozgat)

vaş [viş, vuş] 1. Acıma, şaşkınlık, sevgi, üşüme, acı bildirir ünlem (Kozan *Gevye-Kocaeli ; *Merzifon-Amasya; Zuday *Erbaa-Tokat; Karaözü *Gemerek, Maksutlu *Sarkışla-Sivas; -Yozgat ; *Kalecik-Ankara ; *Bor-Afyon)

ve'ü Hayret ünlemi. (Bismil Türkmen ağzı)

vidi (II) 2. Şaşma bildirir ünlem (-Kırşehir)

vili [veh, velli, vı, vıh, vıy, vi, vih, vilih, viliy, viri, virik (I), viriy, viş, viy] Üzüntü, şaşma bildirir ünlem. (Afyon; Gönen *Uluborlu, *Yalvaç-Isparta; -Burdur; Balıkesir; -Kastamonu; *Antakya-Hatay; *Sarkışla-Sivas; -Yozgat; *Bor-Niğde; -Kırşehir; -Konya İlçe ve köyleri) **[veh]:** (Hasanoğlu-Ankara) **[velli]:** (Ayaslar *İlgın-Konya) **[vı]:** (Bayadı-Ordu; Karaözü *Gemerek-Sivas) **[vıh]:** (-Çorum; *Merzifon-Amasya; -Yozgat; -Ankara) **[vıy]:** (Erzurum; -Yozgat) **[vi]:** (Armutlu *Gemlik-Bursa.) **[vih]:** (Hasanoğlan-Ankara; Eğirler-Konya) **[vilih]:** (Isparta) **[viliy]:** (*Antakya-Hatay) **[viri]:** (İshaklı *Bolvadin-Afyon; -Isparta İlçe ve köyleri; Gönen, Çerçin-Burdur; Homa *Çivril-Denizli; Aziziye *Kuşadası-Aydın; Boyabat-Sinop; Şalcı *Şavşat-Artvin; -Konya) **[virik (I)]:** (*Boyabat-Sinop) **[viriy]:** (*Boyabat-Sinop) **[viş]:** (Erzurum; -Urfa) **[viy]:** (*Uluborlu-Isparta; -Erzurum)

vô (II) [vov] Üzüntü, şaşkınlık ünlemi. (Osmancık-Çorum; Karacay Aşireti, Başhöyük *Kadınhanı-Konya)

yaa [yöö] 1. Şaşma bildirir ünlem. (Uluşiran*Şiran-Gümüşhane; Kuyucak *Akseki-Antalya) **[yöö]** (Yusufça *Göhlisar-Burdur)

yah, yah 3. Şaşkınlık, kararsızlık anlatan ünlem. (Gürcü *Kızılcahamam-Ankara)

yaha, yaha(I), yahâ 2. Şaşma, küçümseme, alay anlatan ünlem: *Yaha Hasandı! Dimek sen böyle ince işlerle de uğraşırdın!* (Davulhu *Hekimhan-Malatya ; *Bor-Afyon), **yahâ** (Bismil Türkmen ağzı)

yoğaŞaşkınlık anlatan ünlem. (Adunursun-Afyon)

yua Şaşma, korku bildirir ünlem. (-Rize; -Adana)

za (I) 1. Şaşma ve acıma bildirir ünlem; *vah vah, ya!* (Güney *Yeşilova-Afyon)

Beğenme (takdir, teşvik, hayranlık, önemseme) anlatan ünlemler:

abuh-1. [-->abo, abô (I)-1] 2. [-->abo, abô (I)-2] 3. Önemseme ünlemi (*Afşin köyleri, *Elbistan köyleri-Maraş)

alle Beğenme bildirir ünlem. (bkz. alle “şaşma anlatan ünlemler”)

anâ (I) [anah, anam (I), anana-1, anaş (II)-1, anav, anay (II)-1, andır (IV), anê, ânem (I), aney (I), ani, anim, ani, anigu, anih, anim, anîrâ, aniy, anna (I)-1, anneh, ânnem anney, ano, anoğ, anov, anû-1, anuh (II), anu] 1. Hayranlık bildirir ünlem. (bkz. anâ (I) “şaşma anlatan ünlemler”)

annam Beğenme, imrenme belirtir ünlem. (Dereçine *Sultandağı-Afyon)

ayda, aydâ İsteklendirme bildirir ünlem. (bkz. ayda, aydâ “şaşma anlatan ünlemler”)

dal dal Yeni yürümeye başlayan çocukları yüreklendirmek için kullanılan ünlem. (*Kula-Manisa)

dehha Haydi anlamında isteklendirme bildirir ünlem. (Daha çok pehlivanlar kullanır.) (Tabanlı *Mersin -İçel)

di di İsteklendirme ünlemi, haydi (Bor- Niğde)

hota(II) Yaşa anlamında beğeni ünlemi. (*Bozüyük-Bilecik; Tokat; -Eskişehir, *Şarkışla –Sivas ; *Keskin Ankara; *Bünyan, Avşar aşireti, Pazarören *Pınarbaşı-Kayseri; Kuyuluk *Kozan – Adana)

pah (I) Beğeni, değer verme ünlemi. (-Gaziantep)

peh [pöh] 1. Beğenme, kutlama belirtme için. (Sazak *Yeşilova-Burdur)

uş imrenme bildirir ünlem. (bkz. Şaşma anlatan ünlem **uş**)

uyh Özenme anlatır ünlem. (bkz. Şaşma anlatan ünlem **uyh**)

yalnız yalnız Tay tay (çocuğu ayakta tutmak için kullanılan ünlem). (-Trabzon)

Çağırma(seslenme) anlatan ünlemler:

âbağ Bir erkeğin karısına hitap ünlemi. (Devrek-Zonguldak)

abe (I) [aba (IV), abey-2] Teklifsiz konuşmada seslenme ve dikkati çekme ünlemi.(Çıtak, Çivril, Muğlasın, Tavas, Babadağ, Sığma, Hasköy *Sarayköy Denizli; Akhisar, Çepni aşireti, Çepnidere *Turgutlu, *Alaşehir Manisa; *Susurluk, Karaçam *Savaştepe *Edremit-Balıkesir; Evreşe, Gelibolu, Küçükkuşu *Ayvacık-Çanakkale, İznik *Mustafakemalpaşa, Nilüfer-Bursa; Akyazı çevresi-Sakarya; Baklalı *Çatalca-İstanbul; Kalafka Trabzon; Bağlıca *Ardanuç, *Şavşat köyleri-Artvin, *Lalapaşa, *Meriçel Hasköy, Taşlımüsellim-Edirne; Lüleburgaz köyleri-Kırklareli; Saray köyleri-Tekirdağ) [**aba (IV)**]: (Lüleburgaz köyleri-Kırklareli) [**abey-2**]: (Kadıköy *Vize, Tatarlı, Ahırköy *Saray-Tekirdağ)

ah, ah (I) 3. Kadınların kocalarına seslenme ünlemi. (Karaağaç *Şavşat, Tosunlu *Ardanuç-Artvin)

ağa Dost, arkadaşım anlatımında seslenme ünlemi. (Dereçine *Sultandağı-Afyon)

akım Saygılı, iyi eğitim görmüş çocuklar için seslenme ünlemi: *Akım, sen bize neden gelmez oldun?* (Gezende *Gülner-İçel)

ay Hey anlatımında seslenme ünlemi: *Ay baba!* (Dereçine *Sultandağı-Afyon)

ayağa Ağabey anlamında seslenme ünlemi. (Dereçine *Sultandağı-Afyon)

ay gede, â ede A oğlan, a çocuk, a! Herif anlamlarında ünlem. (Kızılçakçak *Arpaçay-Kars)

ayilen Hey anlatımında seslenme ünlemi (erkekler için). (Dereçine *Sultandağı-Afyon)

bibiyu Birini çağırırken kullanılan ünlem. (Gönen-Isparta)

dan (VI) Seslenme ünlemi: *Dan dan Ali buraya gElazığ* (Zana – Amasya)

ebre 1. Çağırma ünlemi. (-Trabzonve köyleri, *Elbistan ve çevresi –Maraş)

[ebiy] 4. Seslenme ünlemi. (Hisarcık *Yayladağı-Hatay)

ebü (V) Seslenme ünlemi. (Hapanosekreği, *Kemaliye –Erzincan.)

efe (III) 1. Kadın erkek arasında kullanılan çağırma ünlemi. (Gargara *Ermenek –Konya)

ehe 2. Birine seslenme ünlemi. (–Konya)

ege [eğe (III)] 2. Hey, ulan anlatımında seslenme ünlemi: Ege, beni dinle (*Arpaçay Kars)

eey Seslenme ünlemi. (*Gelendost , *Şarkiaraağaç-Isparta)

ey Buyur anlamında ünlem: Ahmet ey! (Armutlu *Aksaray-Niğde)

gayz Kadın çağırma ünlemi. (Yusufça *Göhlisar-Burdur; -Yozgat)

gez (IV) Seslenme ünlemi: *Gez Hasan'ın karısı küsmüş gitmiş.* (Güney *Yeşilova -Burdur)

gı (I) [gığ (II). gu] Be...' Hey...' gibi çağırma, seslenme ünlemi. (Kadınlar için kullanılır): *Gı Ayşe buraya gElazığ* (Çığırı *Dinar-Afyon; Uluğbey, Büyükbabaca *Senirkent–Isparta; Başpınar *Tefenni Kuşbaba, *Bucak,–Burdur; Darıveren *Acıpayam, Çatak *Çivril–Denizli; Çandarlı *Bergama, *Ödemiş ve köyleri- İzmir; -Manisa İlçe ve köyleri –Balıkesirve çevresi; *Gemlik -Bursa; Sa-

rıkavak -Eskişehir; *Düzce -Bolu; Amasya; *Zile -Tokat; Kuzköy *Ünye -Ordu, Uluşiran *Şiran -Gümüşhane; *Ağın -Elazığ; Hacıilyas *Koyulhisar -Sivas; Sarıhamzalı *Sorgun -Yozgat; Hasanoğlan *Balâ ve köyleri -Ankara; Karakaya -Kayseri-; Bahçeli 'Bor -Niğde; Çakırlar *Akşehir -Konya; -Adana) [**gığ II**]: (*Bodrum -Muğla) [**gu**]: (Aliköy-Isparta; Kayı *Mihalıççık-Eskişehir; *Bor -Niğde)

gıcı (V) Kendinden küçüklere aslanım, çocuğum anlatımında seslenme ünlemi: Gel gıcı gElazığ (*Terme - Samsun; *Ünye -Ordu ve köyleri)

gu Hu anlamında ünlem: *Gu Ahmet buraya gel.* (Uluğbey *Senirkent -Isparta)

hay (I)1. Hey anlamında seslenme ünlemi.(Emirler *Balâ, Hasanoğlan, Ankara)

hay Ayol anlamında seslenme ünlemi. (Misis -Adana; Topraklı *Tarsus -İçel)

he mi (II) Çağırma ünlemi: *He mi be buraya gelsene bi.* (Arnova *Ermenek -Konya)

heri (I) Seslenme ünlemi. (*İskilip -Çorum; Kaleköy, Ziyere -Amasya; Karkıncık *Artova, Zile, *Niksar -Tokat;* Tirebolu, Hisarüstü *Keşap, Akyoma *Kelkit, Uluşiran *Şiran -Gümüşhane)

hişt Seslenme ünlemi. (*Kula-Manisa)

huku Seslenme ünlemi. (Çocuk dilinde). (Çorum)

ke Seslenme ünlemi. (Bismil Türkmen ağzı)

kele (I) [kelez (V)] 2. (Kız ya da kadın) çağırma ünlemi. (Narlıdere- İzmir; *Artova-Tokat; *Halfeti-Urfa; - Mardin; Sarıhamzalı *Sorgun-Yozgat; *Mucur-Kırşehir; *Doğubeyazıt-Ağrı; Afyon; -Konya; Bismil Türkmen ağzı)

kı [ka, kıyık (XII), kiv] Kız anlamında ünlem. (*Kemaliye-Erzincan; -Afyon)

kızeylim Kadınların birbirlerini çağırma ünlemi. (Ekinözü *Elbistan-Maraş.)

köroğlu Erkeklerin karıları için kullandıkları seslenme ünlemi.

(Yeniyapan, Şihli *Bala-Ankara)

lan [la, lay, layn, le, len (I), ley (I), lo (II), log(II), looğ] Ey, ulan anlatımında kabaca seslenme ünlemi.(Büyükyenice-Afyon; *Kuruşunlu-Çankırı; *Çarşamba-Kastamonu; *Akkuş-Ordu; *Güdül-Ankara; -Afyon) [**la**] (İğneciler *Mudurnu-Bolu; Karabüzey *Araç-Kars; Ballıkaya *Hekimhan-Malatya; Karaözü *Gemerek- Afyon) [**lay**] (İğneciler *Mudurnu- Bolu; Çamlıklıdede *Korkuteli-Antalya; *Milas-Afyon) [**layn**] (Hasanoğlan-Ankara) [**le**] (*Çayıralan-Yozgat)[**len (I)**] (Aliköy- Isparta; Çöplü *Çivril- Denizli; -Afyon, *Düzce- Bolu; Kuyucak *Akseki-Antalya) [**ley (I)**] (Bağlıllı *Eğridir- Isparta) [**lo (I)**] (Kuyucak *Akseki- Antalya) [**loğ (II)**] (Yazır *Sungurlu-Çorum; Telin *Gürün- Afyon)[**looğ**] (*Zile- Tokat)

ma(IV) [**man (III), mani (II)**] 1. Çağırma ünlemi: *Ma Safiye gel buraya.* (Yeşilyurt *Keçiören- Isparta)

mare “bre, mere, more” gibi seslenme ünlemlerinden “mare” sadece Batı Trakya’dan gelen Muharcirler arasında duyulmaktadır. (Alandüzü-Sakarya.)

ola (II) Erkeklerle seslenme ünlemi. (Uluşiran *Şiran-Gümüşhane)

oyn Seslenme ünlemi, *ey: Oyn Mehmet nasılsın?* (-Antalya ve çevresi)

ölen (I) Ulan anlamında seslenme ünlemi; Ölen Mustafa gelsene! (-Erzincan)

sitti 4. Hanım, hatun anlamında çağırma ünlemi. (Babayağmur *Boğazlıyan- Yozgat)

şahum Arkadaşım, dostum anlamında seslenme ünlemi. (Çilehane *Reşadiye-Tokat)

ula (I) [**ulen, ula**] Seslenme ünlemi. (Genellikle erkek çocukları için kullanılır.) (*İskilip-Çorum; -Rz.; Hacıilyas *Koyulhisar, Vazıldan *Divriği-Sivas; Trabzon ve köyleri; - Bitlis)

uşak Hey, yahu vb. anlamında seslenme ünlemi. (-Çorum; Uzuncaburç *Silifke-İçel)

vay Seslenme ünlemi. (Yusufça *Gölhisar-Burdur)

yahu (I) Karı koca birbirini çağırma için kullanılan ünlem. (*Eğridir-Isparta; -Burdur; Bereketli *Tavas, Oğuz *Acıpayam-Denizli; Yazırlı *Nazilli, Eymir, *Bozdoğan-Aydın; *Alaşehir-Manisa; Yeniköy-Balıkesir; -Bursa; İğneciler *Mudurnu-Bolu; *Akyazıçevresi-Sakarya; Bayadı-Ordu; -Rize ve köyleri; *Ağın-Elazığ; Hacılyas *Koyulhisar-Sivas; Bahçeli *Bor-Niğde)

yu Buraya bak, buraya gel anlamında kullanılan ünlem. (Yukarı Dinek *Karaağaç-Isparta; Oğuz *Acıpayam-Denizli; -Samsun; Bayadı-Ordu)

yuğ (III) Çağırma ve dikkat ünlemi, hey! (Uzuncaburç *Silifke, *Mut ve köyleri-İçel)

yuh "Gel" anlamında kullanılır ünlem. (-Ordu)

Üzüntü, acıma, yakınma anlatan ünlemler:

aah (II) 2. Acıma ünlemi. (Zara-Amasya; Ordu; Afyon; Ermenek-Konya)

aburû 1. [abo, abô (I)-1] 2. Acınıp, sızlanmayı bildirir ünlem. (Bor-Afyon)

abuy, abüv 1. [->abo, abô (I)-1] 2. Acı bildirir ünlem. (*Ermenek-Konya)

ari Acı bildirir ünlem. (bkz. ari "şaşma anlatan ünlemler")

abuy 1. [abo, abô (I)-1] 2. Acıma, keder bildirir ünlem. (Kızılköy, Kırklar Afyonkarahisar; İshaklı *Çivril-Denizli)

adı (IV) Acı anlatan ünlem. (Çandır *Sütçüler-Isparta; *Kaş köyleri-Antalya)

ah tüh [ah tüh]: Acıma bildirir ünlem. (Küçükisa *Zile-Tokat) [**ah tüh**]: (İrişli, Bayburt *Sarıkamış-Kars)

alay (II) Acı, keder ünlemi. (Doğanbey *Beyşehir-Konya)

amanın [amanı, amanığ, amanık, amanin (I), amanin (II), amâv]: Üzüntü bildirir ünlem. (bkz. amanın "şaşma anlatan ünlemler")

amo, amô [amov] Bezinlik bildirir ünlem. (bkz. Şaşma bildirir ünlem **amo**)

analim Acı bildirir ünlem. (Tekkeköy-Denizli)

anîh anîh Vah vah, yazık anlamında ünlem. (Dallica *Nazilli-Afyon; *Akşehir-Konya)

annah Üzüntü, pişmanlık belirtir ünlem: *Annah otamafilli geçirdik.* (Dereçine *Sultandağı-Afyon)

ao (II) Eyvah, yazık, vah anlamında ünlem. (Kalafka-Tekirdağ)

ari Acı bildirir ünlem. (bkz. Şaşma bildirir ünlem **ari**)

ayda, aydâ Üzülme bildirir ünlem. (bkz. ayda, ayda “şaşma anlatan ünlemler”)

bâ ba (I) [baa, bâak (I), bâay, bah-2, baha (II), bahale, bakale, batı (II), batır (I)-1, bay (III), beh (II) -1, bey (II), beyy, bî, bıy, bıyy, bî(II)-2, biy, bo, boôy, boy, bôy(IV)] 1. Acıma bildirir ünlem. (bkz. bâ, ba (I) “şaşma bildirir ünlem”)

diya (I) Acıma (*Dinar –Afyon; *Çiviril –Denizli) (Bkz. şaşma bildirir ünlem)

1.[ebe(x)-1] 2. Acı bildirir ünlem. (Başmakçı, Çağrı, *Dinnar –Afyon; Başpınar, Yayla, Tefenni, Kayadibi *Yeşilova –Burdur; Çameli –Denizli; Karaçulha *Fethiye –Muğla)

ha bola ki Yazık, yazık olsun anlamında ünlem. (İlke –Trabzon)

mânı Üzülme bildirir ünlem. (Kızılın *Sarıoğlan-Kayseri) (Bkz. mânı “şaşma bildirir ünlem”)

naha 1. Tuh, yazık: *Naha sana Ahmet* (Karamanlı *Tefenni- Afyon; Eziler *Güney-Denizli)

ök (VI) 1. Acı ünlemi, of. (Bozhüyük *Göksun-Maraş; Şansa *Saimbeyli- Adana)

ökök Acı ünlemi, of, vay. (Kisenit *Feke- Adana)

tehaş Eyvah, yazıklar olsun anlamında acıma ünlemi. (-Malatya)

töh Yazık anlamında kullanılan ünlem. (*Güdül ve köyleri-Ankara)

uu Üzüntü bildirir ünlem. (Uluşiran *Şiran-Gümüşhane)

uş Üzüntü bildirir ünlem. (Bayadı-Ordu; *Tirebolu-Giresun; -Erzurum bkz. Şaşma ve imrenme bildirir ünlem)

uy Acı, acıma bildirir ünlem. (Karabüzey *Araç-Kastamonu; *Kilis-Gaziantep; -Maraş. ; Vazıldan *Divriği-Sivas; Şabanözü *Polatlı-Ankara; -Giresun; -Konya; *Silifke-İçel)

uyh Üzüntü bildire ünlem (*Eğridir Köyleri, *Sütçüler Köyleri-Isparta; *Mudurnu-Bolu) (bkz. uyh “şaşma bildirir ünlem”)

va, vâ (III) 1. Acıma anlatan ünlem. (*Erciş-Van)

vâ bacun Mutsuzluk anlatan ünlem. (*Emirdağ-Afyon)

vaş [vış, vuş]1. Acıma, sevgi, üşüme, acı bildirir ünlem (Kozan *Geveye-Kocaeli ; *Merzifon-Amasya; Zuday *Erbaa-Tokat; Karaözü *Gemerek, Maksutlu *Sarkışla-Sivas; -Yozgat; *Kalecik-Ankara; *Bor-Niğde) (bkz. vaş [vış, vuş] 1. “şaşma bildirir ünlem”)

vay beni [vay bu] Ah ne kötü (üzüntü bildirir ünlem). (Gökköy *Reşadiye-Tokat) [**vay bu**]: (Gödenek*Kumluca-Ankara)

vay vay 1. Acı, üzüntü bildirir ünlem. (Bağlın *Ardanuç-Artvin; Cenciye-Erzincan; -Kars)

viğ Yazıklanma ünlemi. (-Çorum; -Yozgat)

vıy Üzüntü bildirir ünlem. (Uluşiran *Şiran-Gümüşhane; Kuyucak *Akseki-Antalya)

vili [veh, velli, vı, vih, vıy, vi, vih, vilih, viliiy, viri, virik (I), viriy, viş, viy] Üzüntü bildirir ünlem. (Afyon; Gönen *Uluborlu, *Yalvaç-Isparta; -Burdur; Balıkesir; -Kastamonu; *Antakya-Hatay; *Sarkışla-Sivas; -Yozgat; *Bor-Niğde; -Kırşehir; -Konya İlçe ve köyleri) [**veh**]: (Hasanoğlu-Ankara) [**veli**]: (Ayaslar *İlgın-Konya) [**vı**]: (Bayadı-Ordu; Karaözü *Gemerek-Sivas) [**vih**]: (-Çorum; *Merzifon-Amasya; -Yozgat; -Ankara) [**vıy**]: (Erzurum; -Yozgat) [**vi**]: (Armutlu *Gemlik-Bursa.) [**vih**]: (Hasanoğlan-Ankara; Eğirler-Konya) [**vilih**]: (Isparta)[**viliiy**]: (*Antakya-Hatay) [**viri**]: (İshaklı *Bolvadin-Afyon; -Isparta İlçe ve köyleri; Gönen, Çerçin-Burdur; Homa *Çivril-Denizli; Aziziye *Kuşadası-Aydın; Boyabat-Sinop; Şalçı *Şavşat-Artvin; -Konya) [**virik (I)**]: (*Boyabat-Sinop) [**viriy**]: ((*Boyabat-Sinop)[**viş**]: (Erzurum; -Urfa) [**viiy**]: (*Uluborlu-Ispar-

ta; -Erzurum) (bkz.vili [veh, velli, vı, vıh, vıy, vi, vih, vilih, viliy, viri, virik (I), viriy, viş, viy] “şaşma bildirir ünlem”)

vô (II) [vov] Üzüntü ünlemi. (Osmancık-Çorum; Karaçay Aşireti, Başhöyük *Kadınhanı-Konya) (bkz.vô (II) [vov] “şaşma bildirir ünlem”)

za (I) 1. Acıma bildirir ünlem; *vah vah, ya!* (Güney *Yeşilova-Burdur) (bkz. za(I) 1.”şaşma bildirir ünlem”)

Kızgınlık (öfke) anlatan ünlemler:

aah (II) 4. Kızgınlık ünlemi. (Çukurkuyu *Bor-Afyon)

ayde “Çekil, yıkıl karşımdan, haydi haydi oradan” anlatımında ünlem. (Ortaköy *Çal-Denizli)

bâ, ba (I) [baa, bâak (I), bâay, bah-2, baha (II), bahale, bakale, batı (II), batır (I)-1, bav (III), beh (II)-1, bey (II), beyy, bî, bıy, bıyy, bî (II)-2, biy, bo, boôy, bov, bôy (IV)] I. öfke bildirir ünlem. (bkz. Şaşma anlatan ünlem **bâ, ba**)

vâ bacun Öfke anlatan ünlem. (*Emirdağ-Afyon)

Sevinme anlatan ünlemler:

abari Sevinme anlatan ünlem. (Meyvabükü, Güzel, Akçakese, Akbar, Bademli köyleri, *Güdül-Ankara)

aha, aha 2. Sevinç ünlem. (bkz. aha, aha “şaşma anlatan ünlemler”)

alalêy Düğün, şenlik gibi kalabalık yerlerde sevinç anlatan ünlem. (Hiyam *Nizip-Gaziantep)

amanın [amanı, amanıĝ, amanık, amanin(I), amanin (II), amâv]: Sevinç bildirir ünlem. (bkz. amanın “şaşma anlatan ünlemler”)

ciiaa [ciit] Çocukların bir sürpriz karşısında sevinçlerini belirtmek için kullandıkları ünlem. (*Bor-Afyon)

ehêy Sevinç bildirir ünlem: *Ehêyin geldiği yerde neşe var demektir.* (-Yozgat İlçe ve köyleri; Tahanlı *Mersin-İçel)

ihı 1.[âıhı] 2. Sevinç anlatan ünlem. (Uluşiran *Şiran-Gümüşhane) (Bkz. ihı 1. [âıhı] “şaşma bildirir ünlem”)

pih pih Sevinç ünlemi. (*Akçakoca-Bolu)

şinanay Sevinç anlatan ünlem. (*Dinar-Afyon)

İstek (emir, temenni, dilek, yalvarma) anlatan ünlemler:

aah (II) 3. İstek, dilek ünlemi. (Ordu; Ermenek-Konya) (Bkz. aah (II) 4. Kızgınlık ünlemi)

ayâgâ, ayaga yalvarma anlatan ünlem. (Yuva *Elmalı-Antalya)

deymeye Deymesin anlatımında ünlem. (-Gaziantep)

Vurgulama (tenbih, red, onay) anlatan ünlemler:

cık (I) [cıkkbık, cık (II)] Yok, hayır anlatımında ünlem. (Bademli *Dinar-Afyon; Acıpayam-Denizli; Bozdoğan-Afyon; Lapseki-Çanakkale; Bolu; Safranbolu-Zonguldak; Araç-Kastamonu; Mesudiye ve köyleri-Ordu; Çayırılı *Haymana-Ankara; Milas-Muğla) **[cıkkbık]:** (İstanbul) **[cık (II)]:** (Sinop; Eğirler-Konya; Adana)

Pişmanlık anlatan ünlemler:

aah (II) Pişmanlık ünlemi. (Yayla *Tefenni-Afyon)

annah Pişmanlık anlatan ünlem: Annah otamafilli geçirdik. (De-reçine *Sultandağı-Afyon) (bkz. annah "üzüntü, acıma, yakınma anlatan ünlemler")

bâ, ba (I) [baa, bâak (I), bâay, bah-2, baha (II), bahale, bakale, batı (II), batır (I)-1, bav (III), beh (II)-1, beyy, bî, bıy, bıyy, bî (II)-2, biy, bo, boôy, bov, bôy (IV)] 1. Pişmanlık bildirir ünlem. (bkz. bâ, ba (I) "şaşma anlatan ünlemler")

tih 2. Pişmanlık anlatan ünlem. (Çamköy *Göhlisar-Burdur)

Usanma, bıkkınlık anlatan ünlemler:

abü (I) [abo, aba (III), abah-1, abale, abar, abare, abarî, abarîh, abariğ, abaro, abarü, abaruh, abaruk, abarûv, abav, abay, abbo, abe, abey-1, abı (I), abığ, abışş, abıy, abıyoh, abih, abiy (I), abof, aboğ, aboh-1, 2; abov, above, abu, abû (I)-1, 2; abuabo, abuf, abuğ (I), abuh-1, 2; abuabo, aburû-1, abuv-1, abuy-1, abuyh, aparî] 2. Sıkıntı, usanç, bıkkınlık ünlemi. (Aşudu *Darende-Malatya; *Elmalı-Antalya) **[aboh-2]:** (*Elmalı-Antalya) **[abu, abû]:** (*Elmalı-

Antalya) [**abuh-2**]: (*Elmalı-Antalya)

aboh Usanç anlatan ünlem. (Yusufça *Göhlhisar-Burdur)

aydee Hoppala anlatımında ünlem. (*Elmalı, Bağyaka, Çavdır *Fini-
Antalya)

amo, amô [amov]: Bezginlik anlatan ünlem. (amo, amô [amov]
“şaşma anlatan ünlemler”)

anay (II) àana (I)-1 2. Bezginlik, bıkkınlık, usanç anlatan ünlem.
(*Kuşunlu-Çankırı)

datvirat Bıkkınlık anlatan ünlem. (-Kastamonu ve çevresi)

elelele Ah, of, ay anlatımında ünlem. (*Yalvaç-Isparta)

tıh 1. Usanma, bıkkınlık anlatan ünlem. (Çamköy *Göhlhisar-Burdur)

Rahatlama, ferahlama anlatan ünlemler:

ebah Oh ne güzel anlatımında ünlem. (*Uluborlu-Isparta)

Alay, aşağılama, hor görme, kınama, beğenmeme, ayıplama, üstünlük anlatan ünlemler:

[**abovval**]:Kınama ünlemi.(*Gürün-Afyon)

aha, aha 2. Alay anlatan ünlem. (bkz. aha, aha “şaşma anlatan ünlemler”)

ahayt Üstünlük anlatan ünlem. (Ceylan *Fethiye-Muğla)

ala ala hey Yuha anlatımında ünlem. [argo] (Kastamonu)

alehey Tahkir, alay anlatımında bir ünlem. (Sarıköy *Merzifon-
Amasya; *Afşin, *Elbistan-Maraş; Afyon ve çevresi)

allüş Alay anlatımında ünlem. (Adana)

aybuşşum Kınama anlatan ünlem. (bkz. aybuşşum “şaşma anlatan ünlemler”)

azze Kınama, beğenmeme ifade eden bir ünlem. (Afyon)

bâ, ba (I) [baa, bâak (I), bâay, bah-2, baha (II), bahale, bakale, batı (II), batır (I)-1, bav (III), beh (II)-1, bey (II), beyy, bî, bıy, bıyy, bî (II)-2, biy, bo, boôy, bov, bôy (IV)] 1. Beğenmeme anlatan ünlem. (bkz. bâ, ba (I) “şaşma anlatan ünlemler”)

bıyh Ayıplama ünlemi. (Gökçeyaka *Yeşilova-Burdur)

buy Alay bildirir ünlem. (Akçaköy *Dinar-Afyonkarahisar; Erzurum)

büruh Yuh, kınama ünlemi. (Afşar, Pazarören *Pınarbaşı-Kayseri)

ebü Küçümseme bildirir ünlem. (Aşudu *Darende-Malatya) (bkz. ebü "çağırma (seslenme) bildirir ünlem")

ehem(II) Alay etmekte kullanılan bir ünlem. (*Kandıra-Kocaeli)

hoyma Yuha anlamında ünlem. (Kerkük)

hülühülü Kınama, ayıplama ünlemi. (Uluğbey *Senirkent-Isparta)

langirt (I) Cart kaba kağıt anlamında küçümseme ünlemi. (*Mudanya- Bursa)

naha 1. Tuh, yazık: Naha sana Ahmet! (Karamanlı *Tefenni- Afyon; Eziler *Güney-Denizli)

taan Kınama ünlemi. (*Kula-Manisa)

te (I) [ta (I), taa (I), tah (II), taha(II), tee -1, 2, 3; teh(IV) -2, tehe (I), tiha, tita (II)] 4. Aşağılama ünlemi: Te, ben de seni elinden bir iş gelir sanırdım! (- Gaziantep)

tuf Aşağılama belirtir ünlem (*Bor- Afyon)

vaş [vış, vuş] 2. Alay, eğlenme belirtmek için kullanılan ünlem: -Yanına gelirim senin gafanı ezerim! -Vaş! (-Yozgat; *Bor-Niğde)

vay vay 2. Yok canım, öyle mi? (üzüntüyle karışık alay belirten ünlem). (Bağlıca *Ardanuç-Artvin)

vırt (II): Haddine mi düşmüş, yapamayacağına say anlamında kullanılan ünlem:- Gelirim ağzını yırtarım senin! -Vırt! (-Yozgat; *Bor-Niğde)

vicâh Alay ederken kullanılan bir ünlem: Vicâh n'adan de kibarsın ya! (-Gaziantep)

yaha, yaha (I) 2. Küşümseme alay anlatan ünlem: Yaha Hasan dayı! Dimek sen böyle ince işlerle de uğraşırdın! (Davulhu *He-

kimhan-Malatya; *Bor-Niğde) (Bkz. yaha, yaha (I) 2. “şaşkınlık anlatan ünlemler”)

yavım yavım Küçümseme ünlemi: Sen bu çalışmayınan mı sınıf geçeceksin, yavım yavım! (*Bor-Niğde)

yaha Küçümseme anlatan ünlem. (*Nazilli-Aydın ; -Yozgat ve çevresi; *Bünyan-Kayseri)

Korkutma, ürkütme (tehdit) anlatan ünlemler:

ayh Ürkütme, kovma bildirir ünlem. (Senir *Keçiborlu-Isparta; Kümbet-Adana)

beh (II)-1 [âba, bâ (I)-1] 2. Korkutma ünlemi. (Afşin-Maraş; Bahçeli, Bor-Afyon)

cee (I) [ca (III), caa (II), caka (II)] 1. Korkutma ve sürpriz ünlemi. *Düzce-Bolu; Afyon)

dodohın Döverim ha anlamında korkutma ünlemi. (*Kemaliye-Erzincan)

[ebiy] 3. Birini korkutmak için söylenir: *Kapının arkasına saklanmış ebeh diye beni korkuttu.* (*Bünyan-Kayseri) (Bkz. [ebiy] 3. “çağırma (seslenme) bildirir ünlem”)

peh [pöh] 2. Korkutma ünlemi. (-Çorum ; -Yozgat) **[pöh]:** (-Çorum)

İğrenme, tikslenme anlatan ünlemler:

ebre 2. İğrenme, tikslenme bildirir ünlem. (*Düzce-Bolu; Hasanoglan-Ankara) (Bkz. ebre 2. “çağırma anlatan ünlem”)

eh (I) İğrenme bildirir ünlem. (Karabüzey *Araç-Kastamonu)

Hayvanları yürütme, durdurma, korkutma, kovalama, çağırma (yani hayvanî komutlar) anlatan ünlemler:

abura Avcıların tazılara seslenme ünlemi. (İshaklı *Bolvadin-Afyonkarahisar)

ah, ah (I) 1. Çoban köpeklerini çağırma için kullanılan seslenme ünlemi. (Dereli *Gölpazarı-Afyon; Eldelek *Elbistan-Maraş; Afyon).

aleh Davarı çağırmak için çıkarılan ses, çağrı ünlemi. (Başköy-Ankara)

aminimosgöh Otlamaya giden deveyi çağırmak için kullanılan ünlem. (*Kaş köyleri-Antalya)

apıçık Köpekleri çağırma ünlemi. (Büyükyenice *Osmaneli-Afyon)

ayi, ayih Manda çağırmak için kullanılan ünlem. (Düzce-Bolu)

aytçist Keçi koyma ünlemi. (Hisarcık *Yayladağı-Afyon)

beçi beçi Keçileri veya köpekleri çağırma ünlemi. (Afyon; Şereflikoçhisar-Ankara; Doğanbey *Beyşehir-Konya)

beh (II)-1 [âba, bâ (I)-1] 2. Korkutma ünlemi. (Afşin-Maraş; Bahçeli, Bor-Afyon) **3.** Köpekleri çağırma ünlemi. (Kızık, Artova-Tokat)

bıdik 1 Köpekleri çağırma ünlemi.(Dişli *Bolvadin-Afyonkarahisar)

bıjı bıjı Koyunları, kuzuları çağırma ünlemi. (Kars)

bici (VII) Koşum hayvanlarını işe sürmek için kullanılan haydi, çabuk anlamında ünlem. (Ovasaray-Çorum)

bici bici (II) [bıcı bıcı (II), bıcık bıcık, bıçı bıçı, bicik bicik (I), biç biç, biçi biçi, biçik biçik (II), biji biji, bijo bijo, bücük bücük, bücü (II), bücü bücü-2, bücük bücük, büş büş] 1. Hayvanları çağırma ve kovalama ünlemi.(Tefenni-Afyon; Mahmutgazi, Bereketli *Tavas-Denizli; Alanlı- Afyon; Tokat, İkipınar *Mihalıççık-Eskişehir; Aksu-Bursa; Çankırı; Çorum; Merzifon-Amasya; Geyran, Niksar-Tokat; Anzar, Şebinkarahisar-Giresun; Yavuzköy, Çavdarlı, Kirazlı, Şavşat-Artvin; Afyon; Boğazlayan-Yozgat; Elecik, Solakuşağı *Şereflikoçhisar-Ankara; Zekere-Kırşehir; Kayseri; Bahçeli *Bor-Afyon; Uğurlu *Ermenek, Yeniköy *Ereğli-Konya; Anamur, *Mut-İçel; Güzelsu *Akseki-Antalya, Saray-Tekirdağ) **[bıcı bıcı (II)] :** (Falaka *Bayındır-İzmir; Yeniköy-Balıkesir; Şebinkarahisar-Giresun, Van; Kayapa *Lalapaşa-Edirne; Lüleburgaz-Kırklareli) **[bıcık bıcık]:** (Sivrihisar-Eskişehir, Çatalca-İstanbul) **[bıçı bıçı]:** (Çamlıbel *Artova-Tokat) **[bicik bicik (I)]:** (Aziziye,

Bayat-Afyonkarahisar; Afyon; Çıkrık *Mecitözü-Çorum; Zile-Tokat; Afşin, Eldirek, Elbistan-Maraş; Kangal-Afyon; Çanlı *Ayaş, Ağaeli, Keşanuz-Ankara; *Bor-Afyon; Kaya *Fethiye-Muğla) [**biç biç**]: (Amasya) [**biçi biçi**]: (Kurşunlu-Çankırı; Kargı-Kastamonu; Amasya; Dodurga *Artova-Tokat; Karakuş- Ordu; Düzköy *Keşap-Giresun; Trabzon; *Refahiye-Erzincan; *Göksun-Maraş) [**biçik biçik (II)**]: (Afşin-Maraş; Çepni *Gemerek-Afyon; Yozgat) [**biji biji**]: (Bağlıca *Ardanuç, Çayağzı, Şavşat-Artvin) [**bijo bijo**]: (İrişli, Bayburt *Sarıkamış-Kars) [**büçik büçik**]: (Bozburun-Muğla) [**bücü (II)**]: (Kırşehir) [**bücü bücü**]: (Çukurbağ *Ermenek-Konya) [**büçük bükük**]: (Kırşehir, Kayseri; Afyon; Doğanbey *Beyşehir, Kızılca *Hadım-Konya) [**büş büş**]: (*Ermenek köyleri-Konya) **bidi bidi (II)** [**bıdı bıdı-3**] 1. Deveyi, deve yavrusunu çağırma ünlemi. (Falaka *Bayındır-İzmir; Uğurlu, *Ermenek, Karahisar-Konya; Ceyhan-Adana; Hayta-Antalya; Hacıhamzalı, Gülek *Tarsus-İçel) 2. Kaz ve yavrularını çağırma ünlemi. (Merzifon-Amasya; Lüleburgaz-Kırklareli) [**bıdı bıdı-3**]: (Çarşamba-Kastamonu) 3. Köpek çağırma ünlemi. (Ordu; Çayağzı *Şavşat-Artvin; Çepni *Gemerek-Afyon)

bidik (I) 1. [âbadak (I)-1]- 2. [âbidi (IV)-1] 3. [âbadi (I)-3] 4. [âbadi (I)-5] 5. Köpek adı olarak kullanılan ve köpek çağırmaya yarayan ünlem. (Çepni *Gemerek-Afyon; Hasanoğlan-Ankara)

bili (I) [âbibi (II)-2] **bili (II)** [âbilik (I) **bili bili** [**bi bi, bil bil, bilü bili, bûri bûri, bülü (IV), bülü bülü (I)**] Kümes hayvanlarını çağırma ünlemi. (Hocalar *Sandıklı-Afyonkarahisar; Çaltı *Gelandost, Hisarardı *Yalvaç-Isparta; Bunak, Yayla *Tefenni-Afyon; Tekkeköy, Yukarıkaraçay, Oğuz *Acıpayam *Sarayköy-Denizli; Bozdoğan-Afyon: *Edremit-Balıkesir; Kütahya; Tokat-Eskişehir; Tepe *Seben-Bolu; Tavşancıl *Gebze-Kocaeli; Yeniköy-İstanbul; *Taşköprü-Kastamonu; *Kurşunlu-Çankırı; Çorum; Kastamonu; İlisu-Amasya; Gümüşhane; Rize; Yavuzköy, Çavdarlı *Şavşat-Artvin; *Refahiye-Erzincan; Kızılçakçak *Arpaçay-Kars; Ağaeli, Çayırılı, Çalış *Haymana, Çanlı *Ayaş, Solakuşağı *Şereflikoçhisar *Milas-Muğla; Çavuşköy *Babaeski, Lüleburgaz-Kırklareli) [**bi bi**]: (Uluköy *Dinar-Afyonkarahisar; Çamlıbel *Artova-Tokat; Osmaniye *İlgin-Konya; Muğla) [**bil bil**]: (Çarşamba-Kastamonu;

Gümüşhane; Elbistan-Maraş; *Günün, *Kangal-Afyon) [**bilü bili**]: (Bahçeli *Bor-Afyon) [**büri büri**]: (Kıbrıs) [**bülü (IV)**]: (Ermenek-Konya) [**bülü bülü (I)**]: (Bademli, Uluköy, İncesu *Dinar-Afyon-karahisar; Körküler, Hisarardı *Yalvaç, Keçiborlu, Yassıvıran, Senirkent, İlâma-Isparta; Anbarcık *Göhlisar, Kuşbaba *Bucak-Afyon; Karahisar *Tavas, YuMaraşutaş, *Acıpayam, İshaklı, *Çivril-Denizli; Kınaklı *Nazilli, Eymir *Bozdoğan-Afyon ve köyleri; Karakuş *Ünye-Ordu; *Bor-Afyon; Uğurlu, Görmel, Alan, Ermenek, *Çumra, *Bozkır-Konya; Korkuteli, Elmalı, Bademağacı-Antalya)

bis Hayvanları durdurma ünlemi. (Körküler *Yalvaç-Isparta)

bisi bisi Kedi çağırma ünlemi. (Süçüllü *Yalvaç *Yeşilova-Afyon; Alâettin *Acıpayam, Kösten *Honaz, İsabey *Çal-Denizli; Ulucak *Menemen-İzmir; Çarşamba-Kastamonu; Mençek *Ermenek-Konya; Güzelsu *Gündoğmuş-Antalya)

biş biş Öküz, dana çağırma ünlemi. (Körküler *Yalvaç-Isparta; Merzifon-Amasya)

biyy Kümes hayvanlarını kovalama ünlemi. (İshaklı *Çivril-Denizli)

bodon bodon [budo budo] İneklere su içirilirken kullanılan ünlem. (Beşikdüzü *Vakfıkebir-Trabzon) [**bodo bodo**]: (Beşikdüzü *Vakfıkebir-Trabzon)

bodü bodü (II) Mandaları çağırma ünlemi. (Afyon; Dumlupınar *Beyşehir-Konya)

bodi bodi 1. Manda ve yavrusunu çağırma ünlemi. (Dereçine* Sultandağı-Afyon)

boha Sığırı durdurmak için kullanılan ünlem. (Ortacaköy *Akşehir-Konya)

buvey Manda çağırma ünlemi. (Şabanözü *Polatlı-Ankara)

bücü bücü Buzacağı çağırma ünlemi. (Dereçine *Sultandağı-Afyon)

büdü Deve yavrusunu çağırma ünlemi. (Saçıkara *Fethiye-Muğla)

bülü bülü Kümes hayvanlarını çağırma ünlemi. (Dereçine *Sultandağı-Afyon)

bürst Kuzu çağırma ünlemi. (Malatya)

büy büy Manda çağırma ünlemi. (Güzlük *Araç-Kastamonu)

cıscıs (II) 1. Koyun ve keçi sağılırken söylenen ünlem. (Isparta ve köyleri) 2. Koyun keçi kovalama ünlemi. (Beypınar-Kastamonu)

cibi cibi [cibiç cibiç] Keçiyi çağırma ünlemi. (Bulkaz *Çivril-Denizli)[**cibiç cibiç**]:(Çiftepınar-İçel)

cibiş cibiş Koyun ve keçiyi çağırma ünlemi. (Ekse *Çal-Denizli; Danışman *Fatsa-Ordu)

cikcık (III) Cıvcıvleri çağırma ünlemi. (Taşköprü-Kastamonu; Hacılyas *Koyulhisar-Afyon)

cul cul Hindiyi çağırma ünlemi. (Çorum)

cuş Keçiyi kovalama ünlemi. (Kelkit-Artvin)

cü cü [cucu, cu cuğı, cuk cuk, cüğ cüğ, cüv cüv] Tavukları çağırma ünlemi.(Merzifon-Amasya; Zile *Mesudiye-Ordu; *Cenciğe-Erzincan, Maraş; Hisarcık *Yayladağı-Afyon; Çepni, Karaözü *Gemerek-Afyon; *Yerköy-Yozgat, Berendi *Ereğli-Konya) [**cu cu**]: (*Şebinkarahisar-Giresun; Çavdarlı *Şavşat-Artvin; Kars; Erzurum; *Erciş-Van; Arapkir-Malatya; Elbistan, Afşin-Maraş) [**cu cuğı**]: (Uluşiran *Şiran-Gümüşhane) [**cuk cuk**]: (*Eşme-Uşak; Ekse *Çal-Denizli) [**cüğ cüğ**]: (*Mersin-İçel) [**cüv cüv**]: (Çilehane, *Reşadiye-Tokat)

cücüleme Tavuğu çağırma ünlemi. (Elbistan, Afşin-Maraş)

ça (I) [ca (V), caa (II), cah (II), çaa (II)] Öküz, manda, keçi vb. hayvanları kovalama ve yürütme ünlemi. (Bereketli *Tavas-Denizli; Fatsa-Ordu; Tepeköy, Piraziz-Giresun; Pınarbaşı köyleri-Kayseri) [**ca (V)**]: (Elbistan-Maraş; Bünyan-Kayseri) [**caa (II)**]: (Hisarcık *Yayladağı-Afyon) [**çaa (II)**]: (Afyon) [**cah (II)**]: (Afşin, Elbistan-Maraş; Antakya-Afyon)

çak çak Avcıların zağarları çağırma için kullandıkları ünlem. (Ahat, Banaz-Uşak)

çalı (III) Keçileri kovalama ünlemi. (Küçükkabaca *Uluborlu-Isparta)

çıbı Köpekleri kovalama ünlemi. (Nilüfer-Bursa; Arapdede *Bozüyük-Afyon; Lüleburgaz-Kırklareli)

çıh çıh Keçileri yürütme ünlemi. (Maçka ve köyleri-Trabzon)

çiç beçi Keçiyi çağırma ünlemi. (Beyşehir-Konya)

çiçi (I) [çiç, ciçi] 1. Keçi çağırma ünlemi. (Uluğbey *Senirkent-Isparta; Çeltek, Çuvalı *Yeşilova-Afyon; Engiz *Bafra-Kastamonu; Çanılı *Ayaş-Ankara; Bor-Afyon) **[çiç]:** (İsabeyli *Çal-Denizli) **[ciçi]:**(Süçüllü *Yalvaç-Isparta; Amasya) **2.** Tavukları çağırma ünlemi. (Çıtak *Çivril-Denizli)

çiki çiki Köpek çağırma ünlemi. (Pınarbaşı-Konya)

çipi çipi (I) Keçileri çağırma ünlemi. (İçerenköy-İstanbul)

çit (VII) [çiv çiv] Keçiyi kovalama ünlemi. (Fethiye-Muğla) **[çiv çiv]:**(Antalya)

çüş Yürüyen hayvanın durması için kullanılan ünlem. (Kula-Manisa)

dah, dâh (I) [dâha (I), dâhdâh (I) -2, dahey] 1. At, eşek ve başka hayvanları yürütme, kovalama ünlemi. (*Dinar-Afyon; *Eğridir, *Sütçürez *Bozdoğan, Alanlı -Aydın; *Alaşehir-Manisa; *Edremit çevresi-Baalikesir; -Kütahya; Bozan, Tokat-Eskişehir; *Düzece-Bolu; *Merzifon-Amasya; Yavuz *Şavşat, Bağlıca *Arduç, *Yusufuli-Artvin; Hükâm *Oltu, Cinis *Aşkale -Erzurum; -Mardin.; -Gaziantep; *Antakya-Hatay; -Sivas; Çanılı, *Güdül, *Ayaş, Keşanuz-Ankara; *Bünyan-Kayseri; Bahçeli *Bor -Niğde; *Ermenek köyleri-Konya; Kışla *Mut, *Anamur, İncekum *Silifke-İçel; Güzelsu *Akseki-Antalya; Kestep, *Fethiye-Muğla) **[dâha (I)]:** (İshaklı *Çivril-Denizli) **[dandah (I) -2]:** (Çeltek *Yeşilova-Burdur; *Susurluk-Ba.) **[dahey]:** (-Niğde)

danaş [danaş (I)] Danaları kovalama ünlemi. (Oğul-Kastamonu)

dast At, eşek, katır vb. hayvanları kovalama, yürütme ünlemi. (*Ermenek Konya)

deha (II) [di (I) -2, diha (II)] Binek ve koşum hayvanlarını yürütme ünlemi. (Navlu*Yeşilova-Burdur; Çıtak *Çivril-Denizli) **[di (I)**

-2]: (Bakla': *Çatalca-İst.) [**diha (II)**]: (Yayla *Tefenni-Burdur)

dekiş dekiş Keçileri çağırma ünlemi. (Bademağacı *Alanya-Antalya)

den den Köpek çağırma ünlemi. (*Silifke-İçel)

des des Keçileri çağırma ünlemi. (Aliköy-Isparta)

dık dık [dik dik] 1. Kümes hayvanlarını çağırma ünlemi. (Yayla *Tefenni-Burdur; Karaçay, Başhöyük* Kadınhanı-Konya) [**dik dik**]: (Aliköy *Çaycuma- Zonguldak) **2.** Koyun, keçi vb. hayvanları çağırma ünlemi. (Cinis *Aşkale-Erzurum)

dış dış [diş diş] Sığır, davar kovalama ünlemi. (Bereketli *Reşadiye-Tokat)

dığış dığış Keçiyi çağırma ünlemi. (Çiftlik *Dinar-Afyon)

dırrey Çobanın sürüyü su içmeye götürürken çıkardığı ünlem. (Diği *Sungurlu-Çorum)

diih At, eşek vb. hayvanları yürütme ünlemi. (Kura-Burdur)

doçüş Eşekleri durdurma ünlemi. (Çilehane *Reşadiye-Tokat)

doo Manda ve öküzleri durdurma ünlemi. (Kozluca-Burdur)

doorsş Atı durdurma ünlemi. (*Ulubey —Ordu)

dorpiş Atları durdurma ünlemi. (—Niğde)

du Koyun çağırma ünlemi. (Varyanlı-Maraş)

düü düü Koyunları çağırma ünlemi. (*İskilip -Çorum)

düvey düvey Manda çağırma ünlemi. (Çayırılı * Haymana-Ankara)

düşah Hayvanı durdurma ünlemi. (İncir *Fethiye-Muğla)

ebilbil Tavuk, hindi vb. kümes hayvanlarını çağırma ünlemi. (Uluşiran *Şiran -Gümüşhane)

ekde (I) [ekti (I) -S] Keçi vb. hayvanları çağırma ünlemi. (Darıveren *Acıpayam -Denizli)

est At kovalama ünlemi.(Karaçay aşireti, Boşhöyük *Kadınhanı-Konya)

eyha Sürü hayvanlarına seslenme ünlemi. (*Maçka-Trabzon Uluşiran *Şiran-Gümüşhane*Yusufeli -Artvin; Refahiye ve çevresi -Erzincan; Hacilyas *Koyulhisar-Sivas)

fed Köpekleri kovma ünlemi.(İlusu-Amasya)

gâh (I) Koşum hayvanlarını çağırma ünlemi. (*Kandıra-Kocaeli *Düzce -Bolu; *Küre - Kastamonu; -Maraş; Çamova, Divriği -Sivas)

gâh gâh 1. Atları çağırma ünlemi. (Eskiakvıran *Emirdağ -Afyon Işıklı*Çivril-Denizli; Bahadırlı *Bayramiç-Çanakkale; Güdül *Ayaş -Ankara; -Kayseri; -Niğde; *Kadınhanı, *Ereğli -Konya) **2.** Horoz ve tavukları çağırma ünlemi. (-Amasya)

gamoy Keçi çağırma ünlemi. (Bağlıca, Ardanuç -Artvin)

gays gays Köpekleri çiftleştirmek için söylenen ünlem. (İğneciler *Mudurnu-Bolu)

ge cu cu Tavukları çağırma ünlemi. (-Gümüşhane)

geh At çağırma ünlemi. (*Kelkit-Gümüşhane)

geh geh [geh ci ci] Tavuk çağırma ünlemi. (Bağlılı *Şarkıkaraağaç -Isparta; *Alaşehir -Manisa; -Bolu; Gündüzbey -Malatya)

geldüş İnekleri çağırma ünlemi. (-Antalya; Karaçulha *Fethiye -Muğla)

gelehoh [geleho, geleküş] Sığırları çağırma ünlemi. (*Mut ve köyleri-İçel)

gelpiş Öküz çağırma ünlemi. (Kızılviran *İncesu -Kayseri)

geluks Öküz çağırma ünlemi. (Karahisar *Mesudiye -Ordu)

gelük gelük Tavuk çağırma ünlemi. (Kocamustafapaşa-İstanbul)

gebülübülü [gecbili bili] Tavuk çağırma ünlemi.(Yassıören *Senirkent-Isparta)

gemehme Dişi hayvanları çağırma ünlemi. (Yakademirciler-Zonguldak)

geniş geniş [geneş (II), genneş] İnek çağırma ünlemi. (Pazarar-

dan *Bucak-Burdur; Alemdar-Bolu; Keşenuz *Ayaş-Ankara)

genneş genneş İnek çağırma ünlemi. (Kozluca-Burdur)

gerek gerek Koyun çağırma ünlemi. (Kuzköy *Ünye-Ordu)

gıç gıç Koyun, köpek vb. hayvanları çağırma ünlemi. (Çapalı *Dinar -Afyon; Büyükbabaca *Senirkent -Isparta; Beypınar, -Samsun, Hacilyas *Koyulhisar-Sivas; Kaya *Fethiye -Muğla)

gıcık gıcık Keçileri çağırma ünlemi: *Geh gıcık gıcık gıcık...* (*Merzifon ve köyleri-Amasya)

gıç gıç Köpek çağırma ünlemi. (Yassıören *Senirkent -Isparta)

gılik (IV) Keçi yavrularını çağırma ünlemi. (Danuşman *Fatsa-Ordu)

gızı gızı Koyun çağırma ünlemi. (Yanpar * Mersin-İçel)

gide Koyunları kovalama ünlemi. (*Şebinkarahisar-Giresun)

gidi gidi Keçi yavrusunu çağırma ünlemi. (Çöplü *Gürün -Sivas)

go Birini çağırma ünlemi: *Go buraya gElazığ*(Bağlıca *Ardanuç -Artvin)

gobis gobis Köpek çağırma ünlemi. (Nefsiköseli *Görel-Giresun)

godbiri Sıpa çağırma ünlemi. (*Fethiye ve köyleri-Muğla)

gook vidi vidi Deve yavrusunu çağırma ünlemi. (İncekum * Silifke-İçel)

goşgoş (II) Hayvanları çağırma ünlemi. (Başhöyük *Kadınhanı-Konya)

gölöş gölöş Öküzleri çağırma ünlemi. (Alemdar-Burdur)

göçü (II) Eşegi çağırma ünlemi. (-İçel)

gu (I) Tavuk çağırma ünlemi. (Akçaehir-Bolu)

gurutça Keçileri çağırma ünlemi. (Hortma *Aapayam -Denizli)

guruya Koyunu sularken kullanılan ünlem. (İncekum *Silifke-İçel)

güleküş Öküz çağırma ünlemi. (Apturrahmanlar *Serik-Antalya)

- gümmüş** Manda çağırma ünlemi. (Kozluca-Burdur)
- habireha** Hayvanları korkutma ünlemi.(Tahanlı*Mersin-İçel)
- haoha** Öküz kovalama, durdurma ünlemi. (*Antakya-Hatay)
- has has** Hayvanları sürmek için kullanılan ünlem. (Aliköy *Çaycuma-Zonguldak)
- hayt** Öküz durdurma ünlemi. (Çilehane*Reşadiye -Tokat)
- hehey** Hayvan çağırma ünlemi. (Boztekke-Giresun)
- heğ (II) [heg(II)] 1.** Davar çağırma ünlemi. (Eşke*Divriği -Sivas)**2.** Seslenme ünlemi, hey. (-Çorum-Kırşehir;-Kayseri)
- hest [heş(I)]** Öküz, at vb. hayvanları yürütme ünlemi.(Bağlılı*Şarkikaraağaç, *Keçiborlu ve köyleri-Isparta; Çivril, Oğuz *Acıbayam-Denizli) **[heş(I)]:** (-Ordu;Seyit,Boztekke-Giresun)
- hey (III) 1.** Keçi çağırma ünlemi. (*Merzifon ve köyleri-Amasya; Gündüzbe-Malatya) **2.** At kovalama ünlemi.(Çilehane*Reşadiye-Tokat)
- hey hey** Keçi çağırma ünlemi. (Varyanlı -Maraş)
- heriya** Davar sürerken kullanılan deh anlamında ünlem: *haydi heriya!* (*Ağın -Elazığ)
- herr:** Eşekleri çiftleşmeye kışkırtma ünlemi. (İncesu *Dinar-Afyon; Güney *Yeşilova- Burdur)
- heyyah (I) [heyyha]** Keçi ve koyunları yürütme, geri çevirme ünlemi. (*Merzifon ve köyleri-Amasya)
- hir hir (II)** Köpek kovalama ünlemi. (Karaçay Aşireti, Başhöyük *Kadınhanı-Konya)
- ho 3.** Öküz seslenme ünlemi. (Yassıören *Senirkent -Isparta)
- hobirya** Köpeği saldırmaya kışkırtma ünlemi. (*Antakya-Hatay)
- hoç(II)** Deve kovalama ünlemi. (Apdurrahmanlar, *Serik-Antalya; Kestep-Muğla)
- hohame** İnek çağırma ünlemi. (Beyoğlu *Safranbolu-Zonguldak)
- hod hod** Eşek ya da sıpayı durdurma ünlemi. (-Kars)

hoğlum Köpeği saldırmaya kışkırtma ünlemi. (-Trabzon)

hop (IV) Atları durdurma ünlemi. (Kızık, Çamlıbel *Artova-Tokat)

hov hov Sığır, davar çağırma ünlemi. (Çilehane *Reşadiye-Tokat; Varyanlı-Maraş)

höş Arabaya koşulan hayvanları istenilen yöne döndürmek için kullanılan ünlem. (Kösekteş *Hacıbektaş-Niğde)

hutça Keçi çağırma ünlemi. (-Antalya)

huuk Keçi çağırma ünlemi. (*Uluborlu-Isparta)

huyhaa Tavuk çağırma ünlemi. (Peşman *Datay-Kastamonu)

hüküş Sığır çağırma ünlemi. (-Malatya)

ih (II) Deve çöktürme ünlemi. (Yassıören, *Uluğbey*Senirkent-Isparta; Honaz ve çevresi-Denizli; Mersinli*Salihli-Manisa; Uluşiran *Şiran-Gümüşhane; Yerleşik *Bodrum, Muğla)

ibi2. Kaz gütmeye ünlemi. (*Merzifon ve köyleri-Amasya) (bknz. **ibi** 2.Şaşma, hayret bildirir ünlem)

ist (II) At durdurma ünlemi. (*Elmalı ve köyleri, *Dört Yol-Korkuteli ve köyleri-Antalya)

keç keç [kedi kedi] 1. inek kovalama ünlemi(*Iğdır- Kars; -Kırşehir; Büyükçaylı *Dört Yol-Afyon)2. Keçi kovalama, çağırma ünlemi. (*Karamürsel- Kocaeli)

keneş İnekleri çağırma ünlemi. (*Gelendost-Isparta)

kıdı kıdı [kıcı kıcı -1] Davar çağırma ünlemi. (Güzlük *Araç-Kars; Çilehane *Reşadiye-Tokat; Kuz *Ünye-Ordu; *Maçka ve köyleri-Trabzon; Cenciğe-Erzincan; -Malatya; Hacılyas *Koyunhisar- Afyon) **[kıcı kıcı -1]:** (-Trabzon) 2. **[âkıkık kıdık] kıdık kıdık [kıcı kıcı -2, kışık kışık, kıdı kıdı -2]** Köpek çağırma ünlemi. (Salda *Yeşilova- Afyon; Alâedin *Acıpayam- Denizli; Çomaklıdede *Korkuteli-Antalya)**[kıcı kıcı -2]:** (-Trabzon) **[kışık kışık]:** (Oğuz *Acıpayam-Denizli) **[kıdı kıdı]:** (Honaz- Denizli; Tepeköy *Torbalı- İzmir)

kırı kırı [kırç kırç, kır çüh, kırç kırç, kırık kırık, kırı (II), kırı kırı,

kır kır, kırır kırır, kiri kiri, kirik kirik, kir kir] At ve eşek çağırma ünlemi. (Yassıören *Senirkent-Isparta; Beylerbeyi *Acıpayam- Denizli; *Kuşunlu- Çankırı; Elecik *Kalecik, Çanlı *Ayaş-Ankara; *Ermenek- Konya; Çomaklıdede *Korkuteli- Antalya) [**kırç kırç**]: (Bergaz *Ezine-Çanakkale; *Kuşunlu-Çankırı) [**kır çüh**]: (Karaali-Ankara) [**kırç kırç**]: (*Merzifon ve köyleri-Amasya) [**kırık kırık**]: (Bayalı-Ordu) [**kiri (II)**]: (İrişli, Bayburt *Sarıkamış-Kars) [**kiri kiri**]: (-Uşak; *Gelendost-Isparta; *Alaşehir-Manisa; -Kütahya)[**kır kır**]: (Bayburt *Sarıkamış-Kars) [**kırır kırır**]: (-Manisa ve çevresi) [**kiri kiri**]: (-Kırşehir) [**kir kir**]: (*Bor-Afyon)

kırrey Eşek çağırma ünlemi. (Kozluca-Burdur)

kışe kışe Kümes hayvanlarını kovalama ünlemi. (Kars ve köyleri)

kıs kıs Koyun, keçi kovalama ünlemi. (-Çorum)

kis kis (I) [kısı kısı, kısı kır, kis kis (II)-2] 1. Köpekleri kızdırma, kışkırtma ünlemi. (Söğüt, Honaz-Denizli; Tepeköy, *Torbalı-İzmir; *Düzce-Bolu; İrişli, Bayburt *Kars; İncekum *Silifke-İçel) [**kısı kısı**]: (Oğuz *Acıpayam-Denizli) [**kısı kır**]: (*Emirdağ- Afyon) [**kis kis (II) -2**]: (*Bor- Afyon) 2.[**akis kis (II) -3**]

kiçi (II) Köpeği çağırma ünlemi: *Köpeğe kiçi çek de arımdan gelmesin.* (Sofular *Eğiridir- Isparta)

kiçi kiçi Keçi çağırma ünlemi. (-Afyon)

kis kis (II) [kıs kıs (I) -2, kist kist] 1. Köpekleri çağırma ünlemi. (-Afyon) 2.[**akis kıs (II) -1**] 3. Koyunları kovalama ünlemi. (*Doğubeyazıt-Ağrı; *Kadınhanı-Konya) [**kıs kıs (I) -2**]: (Hurma *Biga-Çanakkale)[**kist kist**]:(Elecik *Kalecik-Ankara)

kişa [kiş (III), kişi kişi, kişt] Kümes hayvanlarını kovalama ünlemi. (Büyükkabaca *Senirkent-Isparta; Beylerbeyi-Denizli; *İskilip-Çorum; *Merzifon ve köyleri-Amasya; Elecik-Ankara)[**kiş (III)**]:(Çayağzı *Şavşat-Artvin) [**kişi kişi**]: (-Afyon)[**kişt**]: (*Maçka-Trabzon)

kışe Tavuk kovalama ünlemi. (*Bünyan-Kayseri)

kişuv kişuv Kedi çağırma ünlemi. (Karaçay, Başhöyük *Kadınhanı-Konya)

kuçu kuçu [kütü kütü, kücü kücü] Köpek çağırma ünlemi. (*Ödemiş-İzmir; -Kars; - Erzurum; *Doğubeyazıt-Ağrı) **[kütü kütü]:** (-Trabzon) **[kücü kücü]:** (Çarullı *Ayaş-Ankara)

kud [kudde (II)] Köpek kovalama ünlemi. (-Kars) **kudde (II):** (-Kars)

kurra kurra Keçi ve koyun sürüsünü suya çağırma ünlemi. (*Kaş-Antalya)

kuruç kuruç Develere su içirme ünlemi. (*Bodrum-Muğla)

kurriş kurriş [kuro kuro] Sıpa çağırma ünlemi. (-Urfa) **[kuro kuro]:** (-Malatya)

lübü Lübü [lüp lüp] Tavuk çağırma ünlemi. (Damlapınar *Beyşehir-Konya) **[lüp lüp]:** (Selki-Konya)

ma(IV) [man (III), mani (II)] 3. Manda çağırma ünlemi. (-Denizli)

maçı maçı Kedi çağırma ünlemi. (Konyar, Kafransa, Kayalar, Selânik)

mah mah [mak mak] 1. Hayvan çağırma ünlemi. (-Zonguldak) **[mak mak]** (Kuma-Afyon) **2.** Sığır çağırma ünlemi. (Bağlılı *Gelendost-Isparta; Darıveren, Oğuz *Acıpayam-Denizli) **3.** Köpek çağırma ünlemi. (Yassıören *Senirkent-Isparta; *Düzce-Bolu) **4.** Deve çağırma ünlemi. (Balkandak *Beyşehir-Konya)

mavuş (II) Kedi çağırma ünlemi. (Uluşiran *Şiran-Gümüşhane)

meh meh Sığır çağırma ünlemi. (Körküler *Yalvaç-Isparta)

mini mini Köpek çağırma ünlemi. (Uluşiran *Şiran-Gümüşhane)

mistan Kedi çağırma ünlemi. (Uluşiran *Şiran-Gümüşhane; -Gaziantep)

na na Köpek çağırma ünlemi. (Konyar, Katransa, Kayalar, Selânik)

oha[oghâ ohah, oho (I)] Sığır durdurma ünlemi. (*Gelendost-Isparta; Bereketli, *Tavas, Beylerli, Bekilli *Çal- Denizli; Dallica *Nazilli-Afyon; *Ödemiş köyleri-İzmir; -Manisa çevresi; Yeniköy *Susurluk-Balıkesir; Fili *Biga-Çanakkale; *Gölpazarı-Afyon; *Sivrihisar-Eskişehir; *İzmit, *Kandıra-Kocaeli; *Akyazı-Sakar-

ya; Karabüzey *Araç, -Kars; Kayaağzı *İskilip-Çorum; *Çarşamba-Kastamonu; *Merzifon-Amasya; *Artova-Tokat; Kuz *Akkuş, Bayadı, Şıhlar *Ulubey, Sarıca *Gölköy-Ordu; Boztekke-Giresun; -Trabzon İlçe ve köyleri; Günbatu *Kelkit-Gümüşhane; Gare *Ardeşen, Kaptanpaşa köyleri *Çayeli-Rize; Kocabey *Şavşat, *Yusufuli- Artvin; *Ağın-Elazığ; *Antakya-Afyon; *Gemerek, Telin *Gürün, Ağrakos *Suşehri, Hacılyas *Koyulhisar, Maksutlu *Şarkışla-Afyon; *Bor-Afyon; Ceylân *Lüleburgaz-Kırklareli; -Kıbrıs) **[oghâl]:** (*Merzifon köyleri-Amasya) **[ohah]:** (Baladır *Keçiborlu-Isparta; -Afyon; Dallica *Nazilli-Afyon; Pınarbaşı *Bornova- İzmir; *Düzce-Bolu; *İskilip-Çorum; Gare *Ardeşen-Rize; *Nizip-Gaziantep; Köşektaş; Kırşehir; -Muğla) **[oho (I)]** (Çayağzı *Şavşat-Artvin; -Erzincan *Doğubeyazıt-Ağrı)

olâh Hayvan kovalama ünlemi, oha. (Ülkü, Durak *Mudanya-Bursa)

oşkiş oşkiş Tut tut anlamında köpek kışkırtma ünlemi. (*Güdül, *Ayaş-Ankara; -Afyon)

oş oş Köpek çağırma ünlemi. (Yavuz *Şavşat-Artvin; -Kars; *Kilis-Gaziantep; *Antakya köyleri- Afyon)

oşt Köpek kovalama ünlemi. (Kırıklar, Çığrı *Dinar-Afyon; Honaz-Denizli; -Çorum; -Trabzon ve çevresi; -Tokat; *Doğubeyazıt-Ağrı; Harran-Urfa;-Gaziantep; -Yozgat; Elecik *Ayaş, *Şereflikoçhisar-Ankara; -Konya; Gösterli-Afyon; Civanyaylağı *Mersin-İçel; Bademağacı-Antalya)

ovha Sığır kovalama ünlemi. (Çilehane *Reşadiye-Tokat; Kaleyaka *Perşembe-Ordu)

ovih ovih At çağırma ünlemi. (Çilahane *Reşadiye-Tokat; Kaleyaka *Perşembe-Ordu)

ovvah ovvah At, eşek vb. hayvanları çağırma ünlemi. (Vardanlı-Mersin)

ovve Deve durdurma, çağırma ünlemi. (Türkmenli *Bayramiç-Çanakkale)

oyk oyk Deve çağırma ünlemi. (Bağtepe *Kozan-Adana)

ök (VI) **1.** Deve çağırma ünlemi. (Saçıkara aşireti, Afyonlu *Bahçe-Adana *Mut köyleri-İçel)

pali pali Domuz çağırma ünlemi. (Boztekke-Giresun)

pap Kaz kovalama ünlemi. (Sazak *Yeşilova-Burdur)

pısık pısık Köpek yavrularını çağırma ünlemi. (Kızılelma *Bartın-Zonguldak)

pıss At durdurma ünlemi. (Işıklı, *Çivril-Denizli; * Bor-Afyon)

piçi piçi [pıçı pıçı (I), piçik piçik] 1. Sığır, davar çağırma ünlemi. (Söğüt, Honaz, Yukarıserit *Çal-Denizli; Dallica *Nazilli-Afyon; *İskilip-Çorum; *Çarşamba-Kastamonu; *Merzifon ve köyleri-Amasya; Kuz *Akkuş-Ordu; Boztekke, Nefsiköse *Görel-Giresun; İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Selim-Kırşehir; *Gürün-Afyon) **[pıçı pıçı (II):** (Bağlıca *Ardanuç, *Yusufeli- Artvin; Hacılyas *Koyulhisar-Afyon *Lüleburgaz- Kırıkkale) **[piçik piçik]:** (Lağus-İsparta; Hartlap *Afşin-Maraş; Maksutlu *Şarkışla-Afyon) **2.** Kedi çağırma ünlemi. (*Ağın-Elazığ)

pine pine Kümes hayvanlarını kümese doğru kovalama ünlemi. (*İskilip-Çorum; -Trabzon; İrişli, Bayburt *Sarıkamış *Selim-Kırşehir; *Arapkir-Malatya; -Gaziantep *Afşin ve köyleri- Maraş; Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri *Reyhanlı-Afyon; Maksutlu *Şarkışla-Afyon; - Konya)

pisee Kedi kovalama ünlemi. (-Afyon)

piş piş 2. Kedi çağırma ünlemi. (-Kars)

pişde Kedi kovalama ünlemi. (İrişli, Bayburt, *Sarıkamış, *Selim-Kırşehir)

pişi pişi Öfkeli mandayı yatıştırma ünlemi. (*Merzifon köyleri-Amasya)

pişo pişo [piş piş -1] 1. At çağırma ünlemi. (Apturrahmanlar *Serik-Antalya) **2.** Kedi çağırma ünlemi. (Harran-Urfa) **[piş piş -1]:** (Doğubeyazıt- Ağrı) **piş piş 1. [âpişo pişo -2] 2.** Dana çağırma ünlemi. (*Merzifon- Amasya)

pişt(II) [pist] Kedi kovalama ünlemi. (*Doğubeyazıt-Ağrı)

pit pit [pi pi -1] Kümes hayvanlarını çağırma ünlemi. (-Amasya)
[pi pi -1]: (-Erzurum)

pruka pruka Sığırları çağırma ünlemi. (Konyar, Katransa, Kayalar, Selanik)

prüü prüü Kuzulları çağırma ünlemi. (Konyar, Katransa, Kayalar, Selanik)

pşık pşık Köpek çağırma ünlemi. (İncekum *Silifke-İçel)

sipsi sipsi Kedi çağırma ünlemi. (-Trabzon)

şibi şibi Ördek çağırma ünlemi. (Kastamonu)

tata (I) Kedi kovalama ünlemi. (Çavdarlı *Şavşat, Bağlıca *Ardanuç-Artvin)

tattata Kedi kovalama ünlemi. (Kocabey *Şavşat-Artvin)

tet Kovalama ünlemi. (Köpek ya da kedi için) (Kırıklar, Horu *Dinar-Afyon; *Güney *Buldan-Denizli; -Afyon; *Tavşanlı-Kütahya; Civanyaylağı *Mersin-İçel)

tös (II) [töst] At, sığır vb. hayvanları çevirme, durdurma, kovalama ünlemi (*Çarşamba-Kastamonu; Zığdı *Erba-Tokat; Nefsiköseli *Görel-Giresun; Hacıilyas *Koyunhisar-Afyon; *Bor, -Afyon)

ucuna Köpeği sürü başına çağırma ünlemi. (İncekum *Silifke-İçel)

uş Köpek kovma ünlemi. (*Çarşamba-Samsun; *Merzifon köyleri-Amasya)

uyhâ Zararlı hayvanları kovma, kaçıрма ünlemi. (*Bodrum-Muğla)

üre (II) Davarları mandıraya götürürken kullanılan bir ünlem. (Akçakavak-Bolu)

üş üş Köpek çağırma ünlemi. (*Merzifon köyleri-Amasya)

vehey Keçi sürüsünü götürürken çobanın kullandığı ünlem. (Bağlılı, Anomos *Eğridir-Isparta)

vey Çobanların güttükleri keçiler için kullandıkları ünlem. (Hisarardı, Bağlılı, Anomos *Eğridir-Isparta)

vırrıs vırrıs Keçi ve koyunların yavrularını analarından ayırmak için kullanılan ünlem. (Bozköy *Karaburun-İzmir)

vidi (I) 4. Tavuk, hindi, ördek, kaz yavrularını çağırma için kullanılan ünlem. (*Gölpazarı-Bilecik)

vik vik Hindi çağırma ünlemi. (Işıklı *Çivril-Denizli)

vit vit Kaz, ördek, hindi çağırma ünlemi. (*Kurşunlu-Kars; Ağaeli-Ankara; *Bor-Niğde; *Ereğli-Konya; Rumeli göçmenleri-İstanbul)

vôh [veha, vô (I), voha, vohah]: Koşum hayvanlarını durdurma ünlemi. (*Kandıra-Kocaeli) **[veha]:** (Elecik-Ankara) **[vô (I)]:** (-Bolu) **[voha]:** (*Kandıra-Kocaeli; Sarımbey-Çorum; *Kelkit-Gümüşhane) **[vohah]:** (Düzce-Bolu) **vôha [àvôh] vohah [àvôh]**

voha gel Öküzü sürmekte kullanılan ünlem. (Uluşiran *Şiran-Gümüşhane)

yad yad Yabancı tavuğu kovalamak için kullanılan ünlem. (Uluşiran *Şiran-Gümüşhane)

yaha düş Keçi ve koyunlara tuz verileceği zaman kullanılan ünlem. (Kızılca *Hadım-Konya)

yamal yamal Tavuk çağırma ünlemi. (Güney *Yeşilova-Burdur)

yeh yeh Köpek çağırma ünlemi. (Güney *Yeşilova-Burdur)

yih, yih Develeri çöktürmek için kullanılan ünlem. (*Doğubayazıt-Ağrı ; *Erciş-Van)

yi (II) Atı sürme ünlemi (deh! gibi). (Karaçay Aşireti, Başhöyük *Kadınhanı-Konya)

yuha, yuha (IV) Kuşları kovalama ünlemi. (İshaklı *Bolvadin-Afyon)

zer (II) Erkek eşekleri anırtmak için kullanılan ünlem. (Kumdanlı *Yalvaç-Isparta; Kurna-Burdur)

Korku anlatan ünlemler:

abasöğ [abadan, abassöğodene, abassöğodeneme, abo, abode, abore, abau, abu] Korku, kuşku, coşku anlatan ünlemler.

(Beşikdüzü *Vakfikebir-Trabzon) [**abadan**]: (Beşikdüzü *Vakfikebir-Trabzon) [**abassöğodene**]: (Beşikdüzü *Vakfikebir-Trabzon) [**abassöğodeneme**]: (Beşikdüzü *Vakfikebir-Trabzon) [**abodde**]: (Beşikdüzü *Vakfikebir-Trabzon) [**abore**]: (Beşikdüzü *Vakfikebir-Trabzon) [**abou**]: (Afyon) [**abu**]: (Saraycık *Altıntaş-Kütahya) **abassöğodene** [àabassöğ] **abassöğodeneme** [àabassöğ]

abo, **abô** (I) [**aba** (III), **abah** 1, **abale**, **abar**, **abare**, **abarî**, **abarîh**, **abarîğ**, **abaro**, **abarü**, **abaruh**, **abaruk**, **abarûv**, **abav**, **abay**, **abbo**, **abe**, **abey-1**, **abı** (I), **abiğ**, **abışş**, **abıy**, **abıyoh**, **abih**, **abiy** (I), **abof**, **aboğ**, **aboh-1**, 2; **abov**, **above**, **abu**, **abû** (I)- 1, 2; **abuabo**, **abuf**, **abuğ**(I), **abuh-1**, 2; **abuabo**, **aburû-1**, **abuv-1**, **abuy-1**, **abuyh**, **aparî**] Korku ünlemi. (bkz. **abo**, **abô** “şaşma anlatan ünlemler”)

aha, **aha** 2. Korku anlatan ünlem. (bkz. **aha**, **aha** “şaşma anlatan ünlemler”)

abacan Çocuk dilinde bir korku ünlemi. (Göle, Ardahan-Kars)

allôv [**alluh**]: Korku bildirir ünlem. (Uğurlu, *Ermenek-Konya)

allüş Korku anlamında ünlem. (Adana)

alo (IV) [**alov** (I), **alû** (II), **aluf**, **aluh** (II)]: Korku bildirir ünlem. (bkz. **alo** (IV) “şaşma anlatan ünlemler”)

alûv Üzüntü ile karışık korku bildirir ünlem. (*Ermenek ve köyleri-Konya)

amanın [**amanı**, **amanığ**, **amanık**, **amanin** (I), **amanin** (II), **amâv**]: Korku dehşet bildirir ünlem. (bkz. **amanın** “şaşma anlatan ünlemler”)

anâ (I) [**anah**, **anam** (I), **anana-1**, **anaş** (II)-1, **anav**, **anay** (II)-1, **andır** (IV), **anê**, **ânem** (I), **aney** (I), **anî**, **anîm**, **ani**, **anigu**, **anih**, **anim**, **anîrâ**, **aniy**, **anna** (I)-1, **anneh**, **ânnem**, **anney**, **ano**, **anoğ**, **anov**, **anû-1**, **anuh** (II), **anu**] 1. Korku bildirir ünlem. (bkz. **anâ** (I) “şaşma anlatan ünlemler”)

anay [**âneş**] Korku bildirir ünlem. (Yeşilöz *Güdül-Ankara) [**âneş**]: (Dereçine *Sultandağı-Afyon)

anom Korku bildirir ünlem. (bkz. **anom** “şaşma anlatan ünlem-

ler'')

ap ap Korku bildirir ünlem. (bkz. ap ap "şaşma anlatan ünlemler")

arey Korku bildirir ünlem. (bkz. arey "şaşma anlatan ünlemler")

ari Korku bildirir ünlem. (bkz. ari "şaşma anlatan ünlemler")

ay anâ Korku belirten ünlem. (bkz. ay anâ "şaşma anlatan ünlemler")

ayilen Korku bildirir ünlem. (Yalvaç -Isparta).

âyş "Az daha, az kala" anlamında ünlem korku bildirir ünlem. (Çöplü * Gürün-Afyon)

bâ, ba (I) [baa, bâak (I), bâay, bah-2, baha (II), bahale, bakale, batı (II), batır (I)-1, bav (III), beh (II)-1, bey (II), beyy, bî, bıy, bıyy, bî (II)-2, biy, bo, boôy, bov, bôy (IV)] 1. Korku bildirir ünlem. (bkz. bâ, ba "şaşma anlatan ünlemler")

eleey Korku bildirir ünlem. (*Navlu Yeşilova-Burdur)

pa [pe, peh (I)-1, pö] 2. Korku ünlemi. (Külekiçi *Çayıralan-Yozgat)

uy Korku bildirir ünlem. (bkz. "uy" şaşma anlatan ünlemler)

uy anâ Korku ünlemi. (Uluşiran *Şiran-Gümüşhane)

vûy Korku bildirir ünlem. (Taşlıdere-Rize)

yua Korku anlatan ünlem. (bkz. "yua" şaşma anlatan ünlemler)

Telaş, heyecan anlatan ünlemler:

abarık Telaş, heyecan ünlemi. (Akçaeniş, Elmalı-Antalya)

abasöğ [abadan, abassöğodene, abassöğodeneme, abo, abodde, abore, abau, abu] Coşku anlatan ünlemler. (Beşikdüzü *Vakfikebir-Trabzon) **[abadan]:** (Beşikdüzü *Vakfikebir-Trabzon) **[abassöğodene]:** (Beşikdüzü *Vakfikebir-Trabzon) **[abassöğodeneme]:** (Beşikdüzü *Vakfikebir-Trabzon)

abbağ (II) Telaş ünlemi. (Çeltek, Yeşilova-Afyon)

alele Heyecan bildirir ünlem. (Yakaköy *Gelendost-Isparta)

ebbeh [-ebe (X) 1-] 2. Telaş bildirir ünlem. (Süçüllü *Yalvaç-Isparta) (Bkz. acıma bildirir ünlem)

hamar İmdat ünlemi. (-Mardin)

karaca Çelik çomak oyununda çarpılan çelik, sınır dışına çıktığı zaman, çocukların bağurdıkları <<hey>> anlamında ünlem. (-Kırşehir)

Sevgi, şefkat anlatan ünlemler:

anaş (II)1. [àana (I)] 2. Sevgi, şefkat bildirir ünlem. (İsabey *Çal-Denizli; Navlu *Yeşilova-Afyon; *Afşin, *Elbistan-Maraş)

bubaş Erkek çocukları sevmekte kullanılan ünlem. (Dereçine *Sultandağı-Afyon)

gıcım Aslanım, yavrum, kuzum anlamında sevgi belirtir ünlem. (Kocamanbaş *Terme-Samsun)

kıcım [kıdış (II)] 1. Çocuklara söylenen canım, şekerim anlamında sevgi bildirir ünlem: *Gel kıcım, yanıma otur*(Ortaköy *Çal-Denizli)
[kıdış (II)]: (Küçükbahçe-İzmir)

ulên 1. Sevgi anlatan ünlem. (bkz. ulên "beğenme (takdir, teşvik, hayranlık) anlatan ünlemler")

vaş [vış, vuş] 1. Sevgi bildirir ünlem. (bkz. vaş [vış, vuş] "şaşma belirten ünlemler")

Kovma anlatan ünlemler:

ayh Ürkütme, kovma bildirir ünlem. (Senir *Keçiborlu-Isparta; Kümbet-Adana)

Kıskandırma anlatan ünlemler:

bışıbışı Kıskandırmak için kullanılan bir ünlem. (Karakuş köyleri *Ünye-Ordu)

Sınırlandırma belirten ünlemler:

tiyy 1. Taa anlamında uzun bir zaman ya da uzaklık belirtir ünlem: *Tiyy ne zamandan beri!* (*Bor-Afyon)

Mutsuzluk, kırgınlık anlatan ünlemler:

e beh Kırgınlık belirten ünlem. (*Kula-Manisa)

vâ bacun Öfke, mutsuzluk anlatan ünlem. (*Emirdağ-Afyon)

Kuşku anlatan ünlemler:

abasöğ [abadan, abassöğodene, abassöğodeneme, abo, abodde, abore, abau, abu] Kuşku anlatan ünlemler. (Beşikdüzü *Vakfikebir-Trabzon) [**abadan**]: (Beşikdüzü *Vakfikebir-Trabzon) [**abassöğodene**]: (Beşikdüzü *Vakfikebir-Trabzon) [**abassöğodeneme**]: (Beşikdüzü *Vakfikebir-Trabzon)

Kararsızlık Anlatan Ünlemler:

yah, yah 3. Kararsızlık anlatan ünlem. (Gürcü *Kızılcahamam-Ankara)

Diğer:

Bu bölümdeki ünlemleri, kullandıkları yere göre yukarıdaki ünlem anlatım türü alt başlıklarından birçoğuna dâhil edilebileceğinden veya buldukları yöreye ait çalışmada sözlük kısmında ünlem veya ünlem edatı olarak genel izah edildiğinden “diğer” maddesiyle ayrı olarak ele aldık.

âkaw ünlem (Türkiye’deki Afgan Kazakları Ağzı)

aķaway ünlem (Türkiye’deki Afgan Kazakları Ağzı)

âbô ünlem edatı, Kırşehir **Obu** (Kütahya)

bâ, ba II. Be, ey, yahu anlamlarında ünlem. (Hazarzrat, Yeşilyurt, Keçiborlu-Isparta; Kum, Silifke-İçel)

büroh Borcun tanınmadığını ve ödenemeyeceğini anlatmak için kullanılan ünlem. *Bor-Afyon)

da Genellikle cümle sonlarında çeşitli anlamlarda kullanılan ünlem. (Beşikdüzü *Vakfikebir-Trabzon)

ha karsang Sanki, sözde anlamında kullanılan ünlem. (Gölkonak, Yenişar *Şarkikaraağaç-Isparta)

hô “ohô” anlamında bir ünlem (Bismil Türkmen Ağzı)

iye ünlem, ey ((Türkiye’deki Afgan Kazakları Ağzı)

kal “Yahu” anlamında bir yorum ünlemi. (Cebelibereket-Adana)

kele (I) [kelez (V)] 1. “Ayol, yahu, hey” anlamında ünlem. (Ekse *Çal-Denizli; *Karacabey-Bursa; Tokat-Eskişehir; Sungurlu, *İskilip-Çorum; -Diyarbakır; *Varto-Muş; *Afşin-Maraş; *Birecik-Urfa;

Ayşe Aydın

*Nizip-Gaziantep; *Antakya, ŞuMaraşacık *Yayladığı, Reyhanlı-Afyon; -Afyon; -Yozgat; *Pınarbaşı-Konya; *Dörtyol-Adana; *Tarsus-İçel) [**kelez (V)**]: (*Tarsus-İçel)

Io Genellikle cümlenin sonuna gelen ve cümle anlamını pekiştiren bir ünlem. (Bismil Türkmen ağzı)

maçKaç anlamında ünlem. (Babik *Pütürge-Malatya)

meh (II) 2. Ha! Anlamında pekiştirme ünlemi: Ben borcumu verdim meh! (Körküler *Yalvaç-Isparta)

piş piş 1. Çocuk uyutma ünlemi. (-Gaziantep; İncekum *Silifke-İçel)

pfû! 'tu' (İşe başlanacağı zaman ele tükürerek başlama ünlemi): Çallık mallık pfû! (Osmanbey-Sk.)

vıla vıla Olayı tez bildirmek için kullanılan ünlem. (*Kozluca-Burdur)

vırt (II) Haddine mi düşmüş, yapamayacağına say anlamında kullanılan ünlem: -Gelirsem ağzını yırtarım senin! (-Yozgat ; *Bor-Niğde)

vidi Pahasınma, çok bulma anlatan ünlem. (*Ereğli-Konya)

vizzik (II) Çocukları güldürmek, kızdırmak için kullanılan ünlem. (Ekse *Çal-Denizli)

Sonuç:

Araştırmamızdan elde ettiğimiz bulgular sonucunda ünlemler için, bulunduğu yere ve bağlama göre yorum (anlatım) kazanan yapılarıdır, diyebiliriz. Çalışmamızda, **Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü'nün** bütün ciltleri, Prof. Dr. Ahmet Caferoğlu'nun Anadolu Ağzıları üzerine sınıflandırma çalışmaları ve çeşitli müstakil kitaplar incelenmiş; *Muharrem Ergin, Günay Karaağaç, Tahsin Banguoğlu, Şükrü Haluk Akalın, Necmettin Hacıeminoğlu, Mehmet Gedizli, Zeynep Korkmaz* gibi gramercilerin ünlem hakkındaki düşüncelerine yer verilmiştir. Bu araştırmacılar ünlemleri birbirlerinden farklı olarak tasnif etmişlerdir. Kimi, ünlemleri; edat başlığı altında ele almış, kimi de ayrı bir kelime türü olarak kabul etmiştir. Buna rağmen elde ettikleri sonuç aynı yola

çıkılmaktadır. Ünlemler cümle içerisindeki durumuna bakılarak değerlendirilmelidir.

İncelediğimiz çalışmalar içerisinde 550 tane ünlem görevli öge bulduk. Bulduğumuz ünlemleri duygu değerleri ve kullanıldığı bağlama kattıkları anlatım inceliğine göre tasnif etmeye çalıştık ve cümleye şu farklı anlatımları kattıklarını gördük ve buna göre 25 ayrı alt başlık oluşturduk:

1. Şaşma, şaşırtma, hayret anlatan ünlemler (98),
2. Beğenme (takdir, teşvik, hayranlık, önemseme) anlatan ünlemler (11),
3. Çağırma (seslenme) anlatan ünlemler (49),
4. Üzüntü, acıma, yakınma anlatan ünlemler (40),
5. Kızgınlık (öfke) anlatan ünlemler (4),
6. Sevinme anlatan ünlemler (9),
7. İstek (emir, temenni, dilek, yalvarma) anlatan ünlemler (3),
8. Vurgulama (tenbih, red, onay) anlatan ünlemler (1),
9. Pişmanlık anlatan ünlemler (4),
10. Usanma, bıkkınlık anlatan ünlemler (8),
11. Rahatlama, ferahlama anlatan ünlemler (1),
12. Alay, aşağılama, hor görme, kınama, beğenme, ayıplama, üstünlük anlatan ünlemler (28),
13. Korkutma (ürkütme, tehdit) anlatan ünlemler (6),
14. İğrenme, tikslenme anlatan ünlemler (2),
15. Hayvanları yürütme, durdurma, korkutma, kovalama, çağırma anlatan ünlemler (221),
16. Korku anlatan ünlemler (6),
17. Telaş, heyecan anlatan ünlemler (7),
18. Sevgi, şefkat anlatan ünlemler (6),
19. Kovma anlatan ünlemler (1),
20. Kiskan-dırma anlatan ünlemler (1),
21. Sınırlandırma belirten ünlem (1),
22. Mutsuzluk, kırgınlık anlatan ünlemler (2),
23. Kuşku anlatan ünlemler (1),
24. Kararsızlık anlatan ünlemler (1),
25. Diğer (20)

Görüldüğü üzere, bunlar içerisinde, en fazla hayvanlara verilen komutlar (yürütme, durdurma, kovalama, korkutma, çağırma...) içeren (221) anlatıma sahip ünlemler yer almaktadır. Ünlemlerin en çok bu anlatımda kullanılması, bize adeta küçük bir hayvan-insan arası iletişim dili oluşumu varlığını göstermektedir. Ünlemler sayesinde bazen tek sesli bir heceyle dahi eylemler komutlaştırılmış ve bunlar sistemleştirilmiştir. Hayvan-insan iletişimde son derece işlek bir rol üstlenen ünlemlerin kullanımında büyük veya küçükbaş hayvan ayrımı gözetilmeden *yüksek duyurulurluğu* olan damak ünsüzleri "g", "h" ve dudak ünsüzü "b" nin daha öncelikli tercihiyle komut verme yoluna gidildiği görülmektedir.

Ünlemlerde bazı anlatımların kullanım sıklığı farklılığı, toplumların ortak duygu-düşünce eğilimleri (*seslenme ünlemleri dışında bütün ünlemler*), ferdi ya da dış dünyayla ilişkileri (*Seslenme ünlemleri*) açısından da küçük de olsa ipuçları verebilir. Seslenmenin içinde değerlendirilebilecek *hayvanlara komut ünlemlerinin* Anadolu ağzlarında diğer ünlem anlatımlarına göre daha sık görülmesi geçimini daha çok tarım ve hayvancılık ile yapan Anadolu halkı için pek de şaşılacak bir durum değildir.

Çalışmamızda, aynı ünlemin yöreye göre kazandığı farklı anlatımları da sınıflandırılmış ve bu sayıya dâhil edilmiştir. Yani bazı ünlemlerin çok anlatımlılık taşıyıp birden çok anlam inceliği yani farklı yorum değerine sahip olduğu görülmüştür. Örneğin “uy ana” kelimesi hem korku hem de coşku bildirmektedir. Ünlemlerin bu şekilde farklı anlam inceliğine veya değerine sahip olması onu ünlem yapan asıl unsurdur. Ünlemler cümlelerin yorumuna yön katarlar. Çünkü ünlem olan unsurun tek başına iken neyi anlattığı net değildir, bağlama bakılarak anlatım kazanırlar. Kısacası görevleri iletişimde öne çıkar. Kesinleşmiş anlamları olmayan ünlemleri sözlüklerimiz açıklamaya çalışırlar. Ancak çeşitli tonlamalara göre pek değişik anlatım almaları sebebiyle bu çeşitlemeler her zaman yetersizdir.

Çalışmamızda, bazı seslerle başlayan ünlemlerin diğerlerine göre gösterdiği sayısal sıklık da dikkati çekmektedir. Buna göre en fazla “a” sesiyle başlayan ünlemi (126), 43 adet olarak tespit edilen “g” sesi, 43 adet olan “h” sesi, 40 adet olan “b” sesi ve 35 adet olan “v” sesi takip eder. “a” sesi anlatıma göre ise en fazla şaşkınlık anlatan ünlemler olarak görülürken, “g, h, b” sesleri hayvanlara verilen komut, “v” sesi ise acıma ünlemi anlatımıyla umumiyetle karşılanır. “ğ, j, r” sesleriyle başlayan ünlem tespit edilememiştir. Ortaya çıkan bu tablo ünlem, anlatım değeri ve içerdiği sesler arasındaki ilgiyi açıkça ortaya koymaktadır. Görüldüğü üzere açıklık derecesi en yüksek ses olan “a” sesi şaşma anlatımıyla zirvede yer alırken, anlatımı farklı ve damak (g,h), dudak (b, v) ünsüzleriyle başlayan diğer ünlemleri hayvan iletişiminde, acıma ya da seslenmelerde gözlemlemekteyiz. Bu ünlemler seslenmeye yarar bir ses yapısındadırlar. Hepsinde yüksek duyulurluk gözetilmiştir.

Tablo 1: Ünlem, anlatım ve ses munasebeti

Usaç	Pişmanlık	Tenbih veya red	İstek	Sevinç	Öfke	Acıma	Seslenme	Beğenme (teşvik)	Şaşma	Ünlemin ilk sesi	
										Anlatım yönü	
5	2	-	2	4	2	16	9	3	39	a	
-	1	-	-	-	1	1	1	-	5	b	
-	-	1	-	1	-	-	-	-	2	c	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	ç	
1	-	-	1	-	-	1	1	3	4	d	
1	-	-	-	1	-	1	8	-	6	e	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	f	
-	-	-	-	-	-	-	5	-	1	ğ	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	ğ	
-	-	-	-	-	-	1	6	1	4	h	
-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	i	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	i	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	j	
-	-	-	-	-	-	-	5	-	2	k	
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	l	
-	-	-	-	-	-	1	2	-	3	m	
-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	n	
-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	o	
-	-	-	-	-	-	2	1	-	1	ö	
-	-	-	-	1	-	-	-	1	1	p	
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	r	
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	s	
-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	ş	
1	1	-	-	-	-	2	-	-	4	t	
-	-	-	-	-	-	4	2	2	4	u	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	ü	
-	-	-	-	-	1	9	-	-	5	v	
-	-	-	-	-	-	-	4	-	5	y	
-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	z	
8	4	1	3	9	4	40	49	11	98	toplam	

Kiskandırma	Kovna	Sevgi, şefkat	Telaş, heyecan	Korku	Hayvanlara komut	İğrenme	Korkutma	Alay, kınama	Rahatlama
-	1	1	4	18	7	-	1	8	-
1	-	1	-	1	22	-	1	4	-
-	-	-	-	-	8	-	1	-	-
-	-	-	-	-	11	-	-	-	-
-	-	-	-	-	20	-	1	-	-
-	-	-	1	1	4	2	1	2	1
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
-	-	1	-	-	36	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	1	-	26	-	-	2	-
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	2	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	1	1	-	19	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	-	-	1	-
-	-	-	-	-	7	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	-	-	1	-
-	-	-	-	-	10	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
-	-	-	-	1	16	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
-	-	1	-	2	4	-	-	3	-
-	-	-	-	-	3	-	-	-	-
-	-	-	-	-	2	-	-	-	-
-	-	1	-	1	8	-	-	4	-
-	-	-	-	1	7	-	-	3	-
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
1	1	6	7	25	221	2	6	28	1

Anadolu Ağzlarında Ünlemler ve Bir Sınıflandırma Denemesi

Toplam	Diğer	Katarsızlık	Kuşku	Mutsuzluk, kırgınlık	Sınırlandırma
126	3	-	1	-	-
41	2	-	-	-	-
13	-	-	-	-	-
11	-	-	-	-	-
33	1	-	-	-	-
30	-	-	-	1	-
1	-	-	-	-	-
43	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-
43	2	-	-	-	-
3	-	-	-	-	-
6	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-
30	2	-	-	-	-
4	-	-	-	-	-
15	2	-	-	-	-
5	-	-	-	-	-
13	-	-	-	-	-
5	-	-	-	-	-
23	2	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-
2	-	-	-	-	-
3	-	-	-	-	-
16	-	-	-	-	1
18	-	-	-	-	-
5	-	-	-	-	-
35	4	-	-	1	-
22	-	1	-	-	-
3	-	-	-	-	-
550	20	1	1	2	1

Kaynakça

- Acar, Ergün (2015), *Kastamunu Yöresi Söz Varlığı*, Gazi Kitabevi, 2. Baskı, Ankara.
- Acar, Ergün (2016), *Sinop Yöresi Söz Varlığı*, Gazi Kitabevi, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara.
- Akalın, Şükrü Haluk (1998), *Türkiye Türkçesinde Ünlem (Terim ve tanım, tasnif ünlem olan kelimeler, söz dizimi ile ilgili sorunlar)*, Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı, TDK, 17 Nisan, Ankara.
- Akar, Ali (2006), *Ağız Araştırmalarında Yöntem Sorunları*, Turkish Studies-Türkoloji Araştırmaları dergisi, 2/43-51.
- Aksan, Doğan (1987), *Her Yönüyle Dil*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Arıcı, Emel, (2016), *Türkiye Türkçesi Ağızlarında Ünlemler*, Danışman: Yrd. Doç.Dr. Ayşe AFYON, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Sakarya.
- Atmaca, Emine (2005), *Korkuteli ve Yöresi Ağızları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Banguoğlu, Tahsin (2000), *Türkçenin Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Biray, Nergis (2009), *Türkiye'deki Afgan Kazakları Ağızı*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Boz, Erdoğan (2002), *Afyon Merkez Ağızı*, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi A.M.A Yayınları.
- Caferoğlu, Ahmet (1994), *Sivas ve Tokat İlleri Ağızlarından Toplamalar*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Caferoğlu, Ahmet (1994), *Kuzeydoğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Caferoğlu, Ahmet (1994), *Anadolu Ağızlarından Toplamalar*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Caferoğlu, Ahmet (1995), *Orta Anadolu Ağızlarından Derlemeler*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Caferoğlu, Ahmet (1995), *Güney Doğu İllerimiz Ağızlarından*

- Toplamalar, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Caferoğlu, Ahmet (1995), Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Caferoğlu, Ahmet (1995), Anadolu İlleri Ağızlarından Derlemeler, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Demir, Nurettin (2002), “*Ağız Terimi Üzerine*” Türkbilgi 4,H. Üniv. Yay. Ankara.
- Ercilasun, Ahmet Bican (1983), Kars İli Ağızları, GÜ Yayınları, Ankara.
- Erdem, Mehmet DURSUN, Esra KİRİK (2012), Kahramanmaraş ve Yöresi Ağızları, Kahramanmaraş Valiliği yayınları, Kahramanmaraş.
- Ergin, Muharrem (2000), Türk Dil Bilgisi, Bayrak Yayınları, İstanbul.
- Friedman, Victor A. (2002). “Makedonya ve Civar Bölgelerde Balkan Türkçesi”, çeviren: Babür Turna, Türkler (Ansiklopedisi), 20. Cilt, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, s. 455-463.
- Gedizli, Mehmet (2015), “*Türkçede Ünlemler ve Temel işlemleri*”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 36, Şubat.
- Gemalmaz, Efrasiyab (1999), “*Ağız Bilimi Araştırmaları Üzerine Genellemeler*”, Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Gülensoy, Tuncer (1988), Kütahya ve Yöresi Ağızları (İnceleme, Metinler, Sözlük), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Gülensoy, Tuncer-ALKAYA, Ercan (2003). Türkiye Türkçesi Ağızları, Ankara: Akçağ Yayınları
- Gülsevin, Gürer (2002), Uşak İli Ağızları (Dil Özellikleri-Metinler - Sözlük), Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara.
- Günay, Turgut (2003), Rize İli Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük),Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Güneş, Bahadır (2012), “*Karşılaştırmalı Ağız Araştırmalarının Önemi ve Türkiye’deki Karşılaştırmalı Ağız İncelemeleri Üzerine Bir Deneme*”, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 1/4 s. 20-44, Türkiye.

- Günşen, Ahmet (2012), "Balkan Türk Ağızlarının Tasnifleri Üzerine Bir Değerlendirme" Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/4, p. 111-129, Ankara-Turkey.
- Hacıeminoğlu, Necmettin (1992), Türk Dilinde Edatlar, MEB Yayınları, İstanbul.
- İlhan, Nadir (2009), "Sözlük Hazırlama İlkeleri, Çeşitleri ve Özellikleri", Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4/4 Summer.
- Kalay, Emin (1998). Edirne İli Ağızları, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Karaağaç, Günay (2012), Türkçenin Dil Bilgisi, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Karahan, Leyla (1996), Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara.
- Korkmaz, Zeynep (1992), Gramer Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Korkmaz, Zeynep (1994), Güney-Batı Anadolu Ağızları, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Korkmaz, Zeynep (1994b), Nevşehir ve Yöresi Ağızları, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Öçalan, Muharrem (2004), Sakarya İli Ağızları 1.Cilt Giriş-İnceleme, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Programı Türk Dili Doktora Tezi, Kayseri.
- Sis, Nesrin, Niymet Bahşi (2016) Anadolu Ağızlarında Ünlemler ve Fonsiyonları, International Journal of Language Academy, Volume 4/1 Spring s. 143/155.
- Sökmen, İsmail (2016), Bismil Türkmen Ağzı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Turan, Zikri (2006), Artvin İli Yusufeli İlçesi Uşhum Köyü Ağzı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Türkiye'de halk ağzından derleme sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1993.